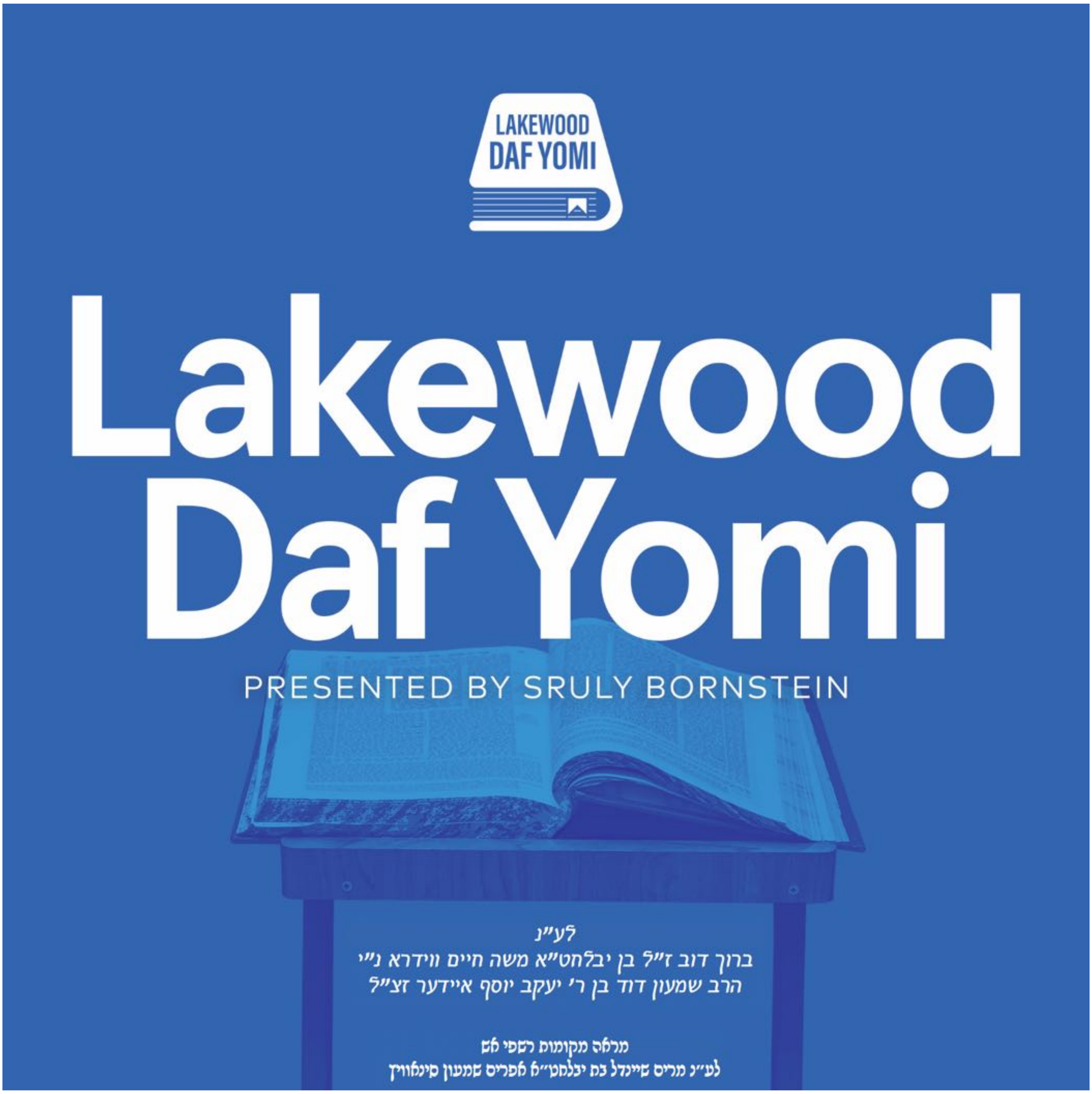

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ
ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר׳ יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש
לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סימאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

וחזר ואמר איני משלם מאי מי אמרינן מהדר קא הדר ביה או דלמא במלתיה קאי ודחויי הוא דקא מדחי ליה אמר הריני משלם ומת ואמרו בניו אין אנו משלמין מאי מי אמרינן מהדר קא הדרי בהו או דלמא במלתא דאבוהון קיימי ודחויי הוא דקא מדחו ליה שלמו בנים מאי מצי אמר להו כי אקנאי כפילא לאבוכון דעבד לי נייח נפשאי לדידכו לא או דלמא לא שנא שילם לבנים מאי מצו אמרי ליה כי אקני לך אבונא כפילא[א] דעבדת ליה נייח נפשיה אבל אנן לדידן לא[ב] או דלמא לא שנא שלמו בנים לבנים מאי שילם מחצה מאי שאל שתי פרות ושילם אחת מהן מאי שאל מן השותפין ושילם לאחד מהן מאי שותפין ששאלו ושילם אחד מהן מאי שאל מן האשה ושילם לבעלה מאי אשה ששאלה ושילם בעלה מאי [א] תיקו[ו] אמר רב הונא [ב] משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו מאי טעמא חיישינן שמא עיניו נתן בה מיתיבי[ג] [ג] המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון ואמר לו סלע הלויתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו סלע היה שוה פטור [ד] סלע הלויתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו שלשה דינרים היה שוה חייב סלע הלויתני עליו ב' היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו סלע היה שוה פטור סלע הלויתני עליו שנים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו ה' דינרים היה שוה חייב מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון[ז] אהייא אילימא אסיפא ותיפוק ליה דשבועה גבי מלוה היא דהא קא מודי מקצת הטענה אלא אמר שמואל ארישא[ח] מאי ארישא אסיפא דרישא סלע הלויתיך עליו שקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו שלשה דינרין היה שוה חייב דשבועה גבי לוה הוא ואמור רבנן לשתבע מלוה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון ואם איתא

ואמרו בנים אין אנו משלמין. (א) לא הספיק לשלם עד שמת: **שלמו בנים.** והאב לא הספיק לומר הריני משלם עד שמת: **דעבד לי נייח נפשאי.** פעמים רבות עשה לי קורת רוח: **שילם לבנים.** מתו הבעלים ונגנבה ואמר השומר לבנים הריני משלם או שילם מהו: **שלמו בנים לבנים מהו.** דליכא שום צד נייחא נפשא באלו שהם קיימים שלא הם ולא אביהם עשו קורת רוח לאלו ולא אביהם של אלו קיבל קורת רוח מבני השומר: [ד] **או דלמא.** כיון שגיהם הראשונים הוה להו נייחא נפשא בהדדי קנו כפילא אף בנים מן הבנים: **שילם מחצה.** מתחילתו אמר הריני משלם מחצה ולא יותר: **מהו.** לקנות חצי הכפל: **שאל שתי פרות.** אם תימצי לומר לא קני מחצה שאל שתי פרות ונגנבו ואמר הריני משלם אחת ולא אמר מתה מחמת מלאכה: **מהו.** לקנות כפל שלה מי אמרינן כיון דפרה שלימה שילם קנה או דלמא כיון דתרווייהו חד פקדון הוו ואינו משלם את שתיהם לא אקני ליה כפילא שהרי הוא נפסד על ידו: **ושילם לאחד מהם.** חלקו חצי דמיה שעליו מהו לקנות חלקו המגיעו מי אמרינן כל הקרן שלו שילם או דלמא בעינן עד שישלם כל הפרה: **ושילם אחד מהם.** חצי דמיו[ה] שעליו: **מהו.** שיקנה חצי הכפל מי אמרינן הרי שילם כל המוטל עליו: **שאל מן האשה.** פרה של נכסי מלוג שהקרן שלה והפירות לבעל[ז]: **ושילם.** הפרה לבעל: **מהו.** לקנות הכפל מי אמרי' כיון דקרן לאו דבעל הוא לאו תשלומין מעליא נינהו ולא קני כפילא או דלמא כיון דאפוטרופוס הוא על הנכסים ואוכל הפירות בעלים הוי עלייהו ותשלומין הן: **אשה ששאלה.** לצורך קרקע מלוג שלה: **משביעין אותו.** אמתני' קאי אע"פ שהוא משלם כדקתני שילם ולא רצה לישבע משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו: **שקל.** חצי סלע: **פטור.** הלוה מן השבועה שאין כאן הודאה במקצת: **חייב.** לישבע שכך היה שוה ומשלם לו דינר שהודה לו: **ושתים היה שוה.** והלוה תובע את המלוה את יתר דמיו וקא סבר האי תנא המלוה על המשכון שומר שכר הוא[ט]: **פטור.** מן השבועה שאין כאן הודאה שחייב לו כלום: **ויוציא הלה כו'.** ויפסלנו: **אהייא.** קאי מי נשבע דקתני בה: **אילימא אסיפא.** אחיוב דסיפא: **תיפוק ליה כו'.** ולמה ליה למתלי טעמא בשמא יוציא הפקדון ויפסלנו לעדות ולשבועה: **מאי ארישא.** הא רישא פטור קתני: **אסיפא דרישא.** אחיוב דקתני ברישא קאי: **לשתבע מלוה.** שלא היתה שוה אלא שקל ויטול שקל דכיון דאיכא שבועה על הלוה מן התורה אי אתה יכול לפוטרו בלא כלום ומשום תיקון עולם שלא יפסל ישראל שקלוה לשבועה מיניה ושדיוה אמלוה: **ואם איתא**

וחזר ואמר איני משלם [מאי] מי אמרינן מהדר קהדר ביה. מכאן מוכיח ר"ת דאם אמר לחברו השבע וטול קודם שנשבע יכול לחזור בו ולומר אשבע ולא אשלם ובפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכח. ושם) דאמר עבדי גנבת והלה אומר אתה מכרתו לי רצונך השבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו לא גרס נשבע בלא וא"ו דמשמע שבע"כ ישבע וגריס שבועת הדיינים (שבועות דף לט. ושם ד"ה אם) דאמר אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד לא כפרש"י שפוטרין אותו לפי שאינו יכול לחזור בו אלא יש לומר מסלקין אותו מב"ד כדי שיתבייש לחזור ולומר אשבע מיהו שוב פירש ר"ת בתשובה אחת דשפיר גרסינן נשבע בלא וא"ו וישבע בע"כ והא דאמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד. ושם: ד"ה שלא) גבי נאמן עלי אבא ואביך מחלוקת לאחר גמר דין אבל קודם גמר דין דברי הכל יכול לחזור בו הכא אפילו קודם שנשבע אינו יכול לחזור בו דכיון שקבל עליו לשלם אם ישבע זה שכנגדו הוי כמו לאחר גמר דין והכא דקאמר מהדר קהדר ביה לא שיוכל לחזור אלא רוצה הוא לחזור אף על פי שאינו יכול ולא מקני ליה כפילא משום דאטרחיה לב"ד כדאמר בסמוך[ו] גבי ההוא דאפקיד כיפי וכה"ג איכא בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קלא.) מלאשתיק קנינהו וכשאות לבסוף מהדר קהדר ביה פירוש רוצה לחזור ואינו יכול:

הריני משלם ומת כו'. תימה היאך ישלם לבני הנפקד כפל הא אין אדם מוריש קנס לבניו כדתנן בריש פרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מא:)[ד]:

שאל מן האשה. פי' רש"י פרה מנכסי מלוג שהקרן שלה ופירות לבעל וקשה דמאי קבעי דכי שאל פרה מן האשה כאילו שאל הפירות מן הבעל וכששילם הפרה לבעל כאילו שילם הקרן לאשה ויש ליישב ששילם לבעל חלקו כמו שהיתה שוה לפירותיה ולא שילם הקרן וגרע משילם לאחד משותפים חלקו דהתם שילם קרן ודוחק ויש לפרש שאל מן האשה כשהיתה פנויה שהיו שלה הקרן והפירות וניסת דהשתא שילם הפירות לבעל אפילו נתן הכל לאשה דכיון דניסת יש לו פירות כדין נכסי מלוג וכן אשה ששאלה כשהיא פנויה וניסת ושלמה דהשתא שילם הבעל דהוו הפירות שלו והריב"ן פי' שאל מן האשה ומתה ושילם לבעל מהו דאפילו אם תמצא לומר דשילם לבנים קנה כפילא משום ניחותא דאבוהון אבל בעל לא חייש לניחותא דאשה ולישנא דמעכשיו אשה אינה חסה על בעלה וכן אשה ששאלה ומתה ושילם בעל אפי' אם מפקיד מקני כפילא לבני נפקד משום דרחים להו משום אבוהון אבל לא מקני להו[ו] לבעל משום אשתו שמתה:

שמא יוציא הלה הפקדון. פירש רש"י[ח] ויפסלנו לעדות ולשבועה וקשה לר"ת דכל שכן שישבע הלוה שהוא ידקדק יותר לישבע באמת כדי שלא יפסלנו המלוה וכי עבדינן תקנה לרמאי וכי תימא דחיישינן שמא המשכון יתקלקל אחרי כן ויוציא עליו לעז אע"פ שנשבע באמת א"כ[ז] מאי פריך בסמוך כי משתבע מלוה נמי לטרח לוה ולייתי והשתא אי שוה יותר אם כן נשבע לשקר וכל שכן שיזהר בשבועתו ונראה לרבינו תם כפירוש רבינו חננאל דנראה כמו שבועה לבטלה וגנאי הוא לישבע היכא שהדבר מתברר אחרי כן שהמלוה יוציא את הפקדון אבל כי רמינן לה על המלוה לא ישבע עד שידע שלא יוכל למצאה וא"ת אמאי לא חשיב הא בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מד: ושם ד"ה ואלו) עם הנשבעין ונוטלין דליכא למימר תנא ושייר דאלו קתני כדדייק בפ"ק דקידושין (דף טז: ושם) גבי אלו מעניקין להם ויש לומר דלא חשיב התם אלא אותם שאין יכולין לישבע כגון גזלן וחובל דניכרים הדברים כיון שנכנס שלא ברשות לביתו ונתקוטטו ויצא חבול[ט] שהוא חבלו וכן בחנוני אינו יכול לישבע בעה"ב שאינו יודע אם נתן חנוני לפועלים וכן שכיר[ח] שאין בעה"ב יכול לישבע לפי שהוא טרוד בפועליו[י] ומהאי טעמא נמי במוציאה הוצאות על נכסי אשתו אמרי' בפרק האשה שנפלו לה כו' (כתובות דף פ. ושם ד"ה ישבע) ישבע כמה הוציא ויטול דאין האשה יודעת כמה הוציא בעלה ולא חשיב לה פ' כל הנשבעים דהוי בכלל שכיר אבל הכא הלוה יכול לישבע דקים ליה טפי ממלוה אך שלא רצו חכמים גזירה שמא יוציא הלה כו': [וע"ע תוס' כתובות פ. ד"ה ישבע ועוד שם פז: ד"ה ואלו]:

מגו

עין משפט
נר מצוה

ט א מיי' פ"ח מהל' שאלה הל' ה סמג עשין פח טוח"מ סי' רצה:

י ב מיי' פ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' א סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצה סעי' א וסי' שה סעי' א:

יא ג מיי' פי"ג מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' עב סעי' ט:

יב ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' י:

רבינו חננאל

כפילא דידיה היא ודלא כר' יוסי דאמר כיצד הלה עושה סחורה וכו'. **שלמו בני שואל למשאיל** או א) לבני המשאיל, או שילם מחצה ולא הספיק להשלים הנשאר עד שנמצא הגנב, או שאל מאשה ושילם לבעלה, או שאלה האשה ושילם בעלה, או שאל משני שותפין ושילם לאחד מהן, או שאלו שני שותפין ושילם אחד מהן, אלו כולן עלו בתיקו. **וקיימא לן** ממון המוטל בספק חולקין. **אמר רב הונא ומשביעין.** פי' אע"פ שמשלם אמר רב הונא משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו חיישינן שמא עיניו נתן בה. **ותלמוד ארץ ישראל** מסייע דגרסינן לא סוף דבר שילם אלא כיון דאמר הריני משלם חוששין ב) שמא שלא שלח בה יד, אמר הריני נשבע וראה שמגלגלין עליו שבועות אחרות חזר ואמר הריני משלם חוששין, אמר ר' יוסי לא חייבתו התורה להחמיר עליו אלא להקל עליו שאם רצה לשלם ישלם ואם אינו רוצה לשלם ישבע, היו [לו] עדים שנגנבה באונס הדה היא דאמר ר' אלעזר המוכר קנסיו לאחר לא עשה כלום. **ואותבינן אהא דרב הונא** הא דתנן המלוה את חבירו על המשכון ואבד ואמר לו סלע הלויתיך ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וסלע היה שוה פטור וכו'. **פי'** הסלע הוא ד' דינרין והשקל הוא שני דינרין חצי סלע, ג) כשאבד המשכון וטוען המלוה כי הלויתיך עליו ד' דינרין והיה שוה שני דינר, הריני מחשב על ב' דינרין דמי המשכון שאבד מפני שאמרו חכמים כשומר שכר אני שמשלם הגניבה והאבידה, עכשיו חייב אתה לתת לי ב' דינר תשלום הסלע, והלה אומר לא כי אלא ד' דינרין הלויתני וד' היה שוה המשכון ולא נשאר לך כלום, פטור הלוה משבועה דאורייתא שהרי לא הודה לו במקצת מן התביעה. **אבל אם [טען] הלוה סלע הלויתני וג' דינרין היה שוה.** המשכון ונשאר לך עלי דינר והמלוה אמר לא היה שוה המשכון אלא ב' דינר ונשארו לי עליך ב' דינר, כיון שהודה בדינר חייב לשלם (על) הדינר וישבע על הדינר האחר שבועה דאורייתא, **ותנן בהדא מתני'** מי נשבע **מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון.** ואינו שוה ג' דינ' כמו שנשבע ונמצא הלה חשוד על השבועה, וקשיא

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) לעיל ה:, ב) שבועות מג., ג) [שם ע"ב ע"ש], ד) כתובות מו:, ה) לקמן פ., ו) לה., ז) [ועיין תוספות בבא קמא עב. ד"ה סיפא כו'], ח) בד"ה תיפוק ליה, ט) שבועות מד:, י) שבועות מה ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמרו וכו' משלמים והאב לא הספיק:

ליקוטי רש"י

שמא עיניו נתן בה. ורוצה לקנותה בדמים [שבועות מג: בד"ה והשתא]. **מי נשבע.** כמה היתה שוה. **מי שהפקדון אצלו.** המלוה ונגמרא מפרש אהייא קאי. **ויוציא הלה את הפקדון.** ושמא לא דקדק זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה [שם ע"א].

הגהות וציונים

א] גירסת מהרש"ל **כפילא אבונא** (גליון): ב] כת"י **אנן לא** (ותיבות "אבל" "לדידן" ליתא): ג] בכת"י נוסף וכן א"ר חייא בר (וי"ג אמר) רב אריושא וכן א"ר יוחנן **אריושא**, וכמו בשבועות: ד] הד"א בכת"י: ה] צ"ל **דמיה** (באה"מ, וכ"ה בכת"י ובריטב"א): ו] "להו" ליתא בכת"י: ז] צ"ל **מכל מקום**, מהרש"א (גליון): ח] כת"י **בשכיר**:

חשק שלמה על ר"ח א) או ששילם השואל לבני המשאיל או שלמו בני השואל לבני המשאיל. ב) בירושלמי לפנינו הגי' אלא כיון דאמר הריני משלם כמי ששילם. אמר משלם אני חוששין שמא שלח בו יד וכו' וכצ"ל גם כאן. ג) וכשאבד המשכון טוען המלוה וכו'.

איתא לדרב הונא כיון דמשתבע מלוה שאינה ברשותו היכי מצי מפיק לה אמר (א) רבא[א] שיש עדים שנשרפה אי הכי מהיכא מייתי לה אלא אמר רב יוסף שיש עדים שנגנבה סוף סוף מהיכא מייתי לה דטרח ומייתי לה אי הכי כי משתבע מלוה נמי לטרח לוה וליתי בשלמא מלוה ידע מאן קא עייל ונפק בביתיה ואזיל וטרח ומייתי לה אלא לוה מי ידע מאן עייל ונפיק בביתיה דמלוה אביי אומר גזירה שמא יטעון ויאמר לו אחר שבועה מצאתיה [א] רב אשי אמר [א]זה נשבע וזה נשבע זה נשבע שאינה ברשותו וזה נשבע כמה היה שוה והכי קאמר מי נשבע תחילה [ב]מלוה נשבע תחילה[ב] שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון רב הונא בר תחליפא משמיה דרבא אמר רישא דסיפא תיובתא לרב הונא סלע הלויתני עליו שתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו סלע היה שוה פטור ואם איתא לדרב הונא מגו דמשתבע מלוה שאינה ברשותו [ג]לישתבע נמי אגילגול שבועה כמה היה שוה אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא ואמר לי [ב] [ד]תהא במאמינו ונהמניה לוה למלוה נמי בהא כמה הוה שוה לא קים ליה בגויה ונהמניה מלוה ללוה דקים ליה בגויה לא מהימן ליה ומאי שנא לוה דמהימן ליה למלוה ומאי שנא מלוה דלא מהימן ליה ללוה לוה מקיים ביה במלוה [א]תומת ישרים תנחם מלוה מקיים ביה בלוה [א]וסלף בוגדים ישדם: ההוא גברא דאפקיד כיפי גביה חבריה אמר ליה הב לי (ב) כיפי אמר ליה לא ידענא היכא אותבינהו[ג] אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה [ג] [ה]כל לא ידענא פשיעותא היא זיל שלים לא שילם אזל רב נחמן אגביה לאפדניה מיניה לסוף אישתכח כיפי ואיקור אמר רב נחמן [ו]הדרי כיפי למרייהו והדרא אפדנא למרה אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דרב נחמן ופרקין המפקיד הוה ואמרי ליה שילם ולא רצה לישבע ולא אהדר לי ושפיר עבד דלא אהדר לי מאי טעמא [ז]התם לא אטרחיה לבי דינא הכא אטרחיה לבי דינא למימרא דסבר רב נחמן דשומא הדר שאני התם דשומא בטעות הוה דקא הוה[ד] כיפי מעיקרא [ד] אמרי נהרדעי שומא הדר עד תריסר ירחי שתא ואמר אמימר אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי שומא הדר לעולם [ח]והלכתא שומא הדר לעולם משום שנאמר [ב]ועשית הישר והטוב [ט]פשיטא שמו ליה לבעל חוב ואזל איהו ושמה[ה] לבעל חוב דידיה אמרינן ליה לא עדיף את מגברא דאתית מיניה [י]זבנה (ג) אורתא ויהבה במתנה ודאי הני מעיקרא אדעתא דארעא נחות ולאו אדעתא דזוזי נחות [כ]שמו לה לאשה ואינסיבא או שמו מינה דאשה ואינסיבא ומתה [ה]בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מיהדר ולא מהדרינן ליה [ו]דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו [ל]האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות

אגביה

איתא לדרב הונא. שהשומר המשלם דמים נשבע שאינה ברשותו אמאי חיישינן לשמא יוציא הא אשתבע: שיש עדים שנשרפה. דהשתא לא אשבעינהו שהרי הביא עדים: טרח ומייתי לה. מחזר ושואל אחר הנכנסים בביתו וימצא הגנב: וזה נשבע. הלוה שהשבועה עליו נשבע כמה שוה: מלוה נשבע תחילה. שאינה ברשותו: רישא דסיפא. הויא תיובתא לרב הונא רישא תביעת מלוה סיפא תביעת לוה רישא דסיפא דקתני פטור בתביעת לוה: אגילגול שבועה. לטענה שאין בה שבועה עם טענה שיש בה שבועה מגלגלין עליו שבועה לישבע על שתיהן וגילגול שבועה דאורייתא היא בקדושין (דף כז:): תהא במאמינו. הא דקתני פטור כשהאמינו לוה למלוה שאינה ברשותו: לא קים ליה בגויה. מימר אמר לוה לא קים למלוה בגויה דמשכון דלא נתן דעתו עליו לדעת דמיו: מאי שנא כו׳. דנקט תנא למלתיה בהכי שזה נאמן על זה וזה אינו נאמן על זה: לוה מקיים במלוה. מקרא זה תומת ישרים תנחם אם לא שאדם נאמן וישר הוא לא היו מעשרין אותו מן השמים שנאמר תומת ישרים תנחם: כיפי. נזמים: ואייקור. יתר על הדמים שפרע לבעלים: הוה יתיבנא. כשדן דין זה: ופרקין המפקיד הוה. ובפרק זה היינו עוסקין: ואמרי ליה שילם ולא רצה לישבע. קתני מתני׳ דקני כפילא והאי נמי שילם וליקני רווחא לאייקור: דשומא הדר. נכסי לוה ששמו ב״ד לבעל חוב חוזרין אליו אם נותן מעות לבעל חוב כי הכא להדר אפדנא למרה: דשומא בטעות הוה. דסבור היה שאבדו הנזמים והרי לא אבדו: דהא הוו כיפי מעיקרא. שהרי בתחילת השומא היו הנזמים בידו ולא היה יודע דאילו היה יודע שכן לא שמו לו הטרקלין אבל שומא שב״ד שמין על שאין לו מעות והוא חייב לו הרי הוא כמכר גמור ואינה חוזרת: אמרינן. לבעל חוב שני: לא עדיפת. מבעל חוב ראשון שבאת מכחו כשם שהוא מחזירה ויטול מעותיו משום ועשית הישר והטוב אף אתה קבל מעותיך מבעלים הראשונים משום ועשית הישר והטוב: זבנה אורתה כו׳. בעל חוב ששמו לו קרקע ומכרה או שנתנה או הוריש[ו]: הני. אחרונים או לוקח או יורש או מקבל מתנה: אדעתא דארעא נחות. שיהא קרקע שלהם ולא שיקבלו מעות דאילו בעל חוב אית ביה משום ועשית הישר והטוב דאמרינן[ז] לא היה לך עליו אלא מעות והרי הן לך אבל אלו קרקע קנו: ואנסיבא. אפילו לא שמאתן לבעלה בכתובתה להיות נכסי צאן ברזל שהן קניין לבעל אלא עיכבתן לעצמה להיות נכסי מלוג הקרן שלה והבעל אוכל פירות: בעל. בנכסי מלוג של אשתו: לוקח הוי. דין לוקח נתנו בו חכמים הלכך לא מיהדר היכא דשמו לה ואינסיבא ומתה וירשה בעלה כדאמרינן זבנה אדעתא דארעא נחות: ולא מהדרינן ליה. היכא דשמו מינה ואינסיבא ומתה וירשה בעלה ובא להחזיר החוב וליטול הקרקע לא מצי למימר יורשה אני דכלוקח שויה רבנן ולא כיורש: האשה שמכרה בנכסי מלוג. להיות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהיה ללוקח לכשתמות ומתה: בעל מוציא. גוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה בפרק האשה בכתובות (דף עח:) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה אלמא כלוקח שויוהו רבנן וא״ל אני לקחתי ראשון דאי כשאר יורש שויוהו רבנן יורש שמכר אביו נכסיו בחייו אין לו ירושה בהן: באושא התקינו. כשהיתה סנהדרין באושא שגלתה וישבה שם סנהדרי גדולה כדאמרינן בר״ה (דף לא.) גבי עשרה מסעות:

אגביה

מגו דמשתבע מלוה שאינו ברשותו כו׳. לרבה[ח] ולרב יוסף לא פריך אלא לאביי ורב אשי:

תהא במאמינו. ברישא לא מצי לאוקמי הכי משום דהתם לא ירצה להאמינו כיון שע״י כן לא יוכל לישבע אבל הכא אין כאן שבועה ואע״פ שמפסיד במה שמאמינו שבועה שהיה יכול לגלגל עליו אינו חושש:

ואותביניה שילם. וצ״ל דיוקרא דכיפי הוי שבחא דעלמא כמו כפילא ולא דמי לגיזות וולדות דאותו שבח ניכר בגוף הבהמה:

אטרחיה לב״ד. דלא דמי לאטרחיה לשבועה דקני כפילא לרבא כשמשלם אחרי כן (ב״ק דף קח.) דהתם משלם ברצונו אבל רב נחמן הוצרך לגבות אפדנו:

זבנה כו׳. וא״ת ואמאי לא מהדר (ד) מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו[י] וי״ל דהראשון מן הדין נמי אין מחזיר שמכורה היא לו שהרי אוכל פירות בלא נכייתא אלא משום ועשית הישר והטוב מהדר ולכך שני לא מהדר:

לוקח הוי. אפי׳ אי הוי יורש לא מהדר כדאמר זבנה אורתה כו׳ אלא משום לא מהדרינן ליה נקטיה דאי יורש הוי מהדרינן ליה שהבן פודה קרקע של אביו ואע״ג דבפרק יש נוחלין (ב״ב דף קלט: ושם ד״ה התם) מסיק דטבא ליה עבדו ליה או יורש או לוקח הא אמרינן התם בר היכא[ט] דאיכא פסידא לאחריני לא עבדי ליה טבא ולכך הכא לא הוי כיורש משום פסידא דמלוה ולא מהדר ממה נפשך דאפי׳ יורש הוי לא מהדר ודר׳ יוסי בר חנינא מפרש התם ללקוחות אפסדו אנפשייהו:

רבא

מסורת הש״ס עם הוספות

א) [שבועות מג: ע״ש], ב) [בבא קמא לח:], ג) [לקמן מג.], ד) לעיל טז:, ה) [בבא בתרא קלט:], ו) לקמן לו: כתובות נ. עח: בבא קמא פח: בבא בתרא נ. קלט:, ז) כמו לעיל טו ע״ב.

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אמר רבא אמר רב יוסף שיש עדים שנשרפה: (ב) שם הב לי כיפאי אמר: (ג) שם זבנה אורתה: (ד) תוס׳ ד״ה זבנה וכו׳ לא מהדר נימא מה מכר:

תורה אור השלם

א) תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם וְסֶלֶף בֹּגְדִים יְשָׁדֵּם: [משלי יא, ג]

ב) וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְיָ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ: [דברים ו, יח]

הגהות וציונים

א] [נראה דצ״ל **רבה**] (גליון) כ״ה מהר״ם. דפו״י **רב יוסף**, וכ״ה בכל הכת״י (דק״ס). [ועפי״ז יש להבין הנוסח שבגליון להלן אות ח]: ב] בריטב״א מי נשבע תחילה **מי שהפקדון אצלו** (כדלעיל בברייתא), וכמו בשבועות: ג] צ״ל **אותיבתינהו** (יעב״ץ), וכ״ה ברא״ש ובפסקי רי״ד ובקצת כת״י, ובר״ח ובר״ף ובקצת כת״י **אנחתינהו**: ד] צ״ל **הוו** (דפו״י). ברש״י ובראשונים **דהא** הוו. בכמה כת״י ליתא ״דהא הוו כיפי מעיקרא״, ועי׳ רשב״א וריטב״א: ה] נ״א מכת״י חוב **והדר ושמו** (וכן בפסקי רי״ד **ואזול ושמו ליה**) לבעל חוב דידיה (ועי׳ בשמ״ק בשם שטה, וברש״ש): ו] רש״י שברי״ף, נמו״י וקצת כת״י ומכרה **או הורישה או נתנה**: ז] יש להוסיף **ליה** (באה״מ, וכ״ה בכת״י ובאו״ז): ח] גירסת מהרש״א **לרב הונא** (גליון) הוא נוסח דפו״י, ולמהרש״א הוא הנכון, דלא כמהרש״ל ומהר״ם שהגיהו ״לרבא״: ט] דפו״י **בדהיכא** דאיכא, ורש״ל הוסיף **לא עבדי ליה טבא** (כלפנינו בתוס׳), ולפי מה שהוגה **בר היכא**, אין צורך להגהת רש״ל. (ובכת״י **(באב״א)** **[בד״א]** היכא **דליכא** פסידא דאחריני ולכך וכו׳):

עין משפט נר מצוה

יג א ב מיי׳ פי״ג מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ד סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ עב סעי׳ י:

יד ג ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ יב:

טו ה מיי׳ פ״ד מהל׳ שאלה ופקדון הל׳ ז סמג עשין פח טוש״ע ח״מ סי׳ רלא סעי׳ ז:

טז ו ז מיי׳ שם פ״ח הל׳ ג סמג שם טוש״ע ח״מ סי׳ רלה:

יז ח מיי׳ פכ״ב מהל׳ מלוה הל׳ טז סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ קג סעי׳ ט:

יח ט י כ מיי׳ שם הל׳ יז טוש״ע שם סעי׳ י:

יט ל מיי׳ פכ״ב מהל׳ אישות הל׳ ז ועיין במ״מ סמג עשין מח טוש״ע אה״ע סי׳ צ סעי׳ ט:

ליקוטי רש״י

מלוה נשבע תחילה. מי שהפקדון אצלו נשבע תחילה שאינה ברשותו ולעולם אסיפא דרישא קאי היכא דשבועה גבי לוה [שבועות מג:]. **תהא במאמינו.** בכל מה שאומר [ב״ק צח:]. **תנחם.** תנהלם. **ישדם.** ישדדם [משלי יא, ג]. **כיפי.** מרגליות ל״א נזמים וכן עיקר [עירובין צו:]. עגילים אנור״ש כדאמרינן בעלמא (עירובין דף לו:) כיפי אלא ליה עגילים אלה נאומיסס [רשב״ם ב״ב נב:]. **שומא הדר עד תריסר ירחי שתא.** אם יפרע לו מעות עד שנה [לעיל טז:]. **הישר והטוב.** זו פשרה לפנים משורת הדין [דברים ו, יח]. **האשה שמכרה בנכסי מלוג.** הקרן [כתובות נ.]. **בחיי בעלה.** שאם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו. ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות שלא נשומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה ולכך מיקרי מלוג שמולגן ומחסרן בעל שאוכל הפירות כמליגת הראש [רשב״ם ב״ב קלט:]. **הבעל מוציא.** דלע״ג דבעלמא לאו כקנין הגוף דמי בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה והוי כלוקח ראשון שהבעל יורש את אשתו והוא היה לוקח ראשון [ב״ק פח:].

רבינו חננאל

וקשיא לן וכי תקנתא לרשיעי עבדינן, אלא שמא ישבע הלוה ויוציא המלוה את הפקדון ונמצאת שבועת הלוה שיצאה לבטלה. **ואמרי׳ אם איתא לדרב הונא** כיון שנשבע המלוה שאינה ברשותו אינו יכול להוציא הפקדון, שכבר נשבע שאינו ברשותו. א) והלה נשבע כמה היה שוה ומתני׳ הכי קתני מי נשבע תחלה מי שהפקדון אצלו שאם ישבע הלוה תחלה חיישינן שמא יוציא המלוה את המשכון ונמצאת שבועה זו לבטלה, ושאר השמועה פשוטה היא. **ההוא דאפקיד כיפי גביה חבריה** ואמר לא ידענא היכא אנחתינהו, אמר ר׳ נחמן כל לא ידענא פשיעותא היא, חייביה לשלומי, לא שילם ירד רב נחמן לנכסיו ושם לאפדני ויהביה לבעל הפקדון בדמי דהנהו כיפי דפשע בהו. **פי׳ אפדנא.** חצר. לסוף אישתכח כיפי ואוקירו בדמיהן, מריה דכיפי אמר הב לי כיפאי וטול אפדנא, והלה אומר לא כי אלא מעידנא דשקלית לאפדניי זבינא אנא בכיפי וברשותי אוקירו, ודן ר׳ נחמן כיון דהא שומא דשמו ליה לאפדנא שומא בטעות הואי דהא הוו כיפי ולא אבדו וקיימא לן פקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמריה קאי לאו שומא הוא והדר אפדנא למריה והדרי כיפי למרייהו. **ואסיק׳ שומא הדרא לעולם** משום שנאמר ועשית הישר והטוב והני מילי אם לא מכרה אבל אם מכרה לאחר או נתנה במתנה או הורישה לא הדרא. **וכן אם שמו ב״ד שדה לאשה.** במלוה שהיא נושה לאחרים וניסת והכניסה שדה זו לבעלים, או שמו שדה אשה לנושה שלה וניסת, לא מהדרינן ליה לבעל ולא מהדרינן מיניה דבעל דכזביני דמי, וקיימא לן בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מהדר ולא מהדרינן ליה דאמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא באושא התקינו האשה שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות.

אגביה

חשק שלמה על ר״ח א) נראה דחסר כאן וצ״ל ופריך רב אשי זה נשבע שאינו ברשותו והלה נשבע כמה היה שוה וכו׳.

אגביה איהו בחובו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר הדרה וחד אמר [א]לא הדרה מאן דאמר לא הדרה סבר האי זביני מעליא היא דהא מדעתא דנפשיה אגביה ומאן דאמר הדרה סבר לא זביני מעליא הוא והאי דאגביה מדעתיה ולא אתא לדינא מחמת כיסופא הוא דאגביה ומאימת אכיל פירי רבה אמר מכי מטיא אדרכתא לידיה (א) אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו רבא אמר [ב]מכי שלימו ימי אכרזתא: **מתני'** השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה (ב) והשואל ישלם לשוכר א"ר יוסי [ג]כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אלא תחזור פרה לבעלים (ג): **גמ'** א"ל רב אידי בר אבין לאביי מכדי שוכר במאי קני להאי פרה בשבועה ונימא ליה משכיר לשוכר דל אנת ודל שבועתך ואנא משתעינא דינא בהדי שואל א"ל מי סברת שוכר בשבועה הוא דקא קני לה משעת מיתה הוא דקני ושבועה כדי להפיס דעתו של בעל הבית א"ר זירא פעמים שהבעלים משלמין כמה פרות לשוכר היכי דמי אגרה מיניה מאה יומי והדר שיילה מיניה תשעין יומי הדר אגרה מיניה תמנן יומי והדר שיילה מיניה שבעין יומי ומתה בתוך ימי שאלתה דאכל שאלה ושאלה מיחייב חדא פרה[א] א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא מכדי חדא פרה היא עיילה ואפקה[ב] אפקה משכירות ועיילה לשאילה אפקה משאילה ועיילה לשכירות א"ל ומי איתא לפרה בעינא דנימא ליה[ג] הכי מר בר רב אשי אמר אין לו עליהן[ד] אלא שתי פרות חדא דשאלה וחדא דשכירות[ה] שום שאלה אחת היא ושום שכירות אחת היא דשאלה קני לגמרי דשכירות עבד בה ימי שכירותיה ומיהדר ליה למרה אמר ר' ירמיה פעמים ששניהם בחטאת

פעמים

אגביה איהו בחובו. לעיל מיהדר גבי שומא כלומר אם לא שמוה ב"ד למלוה על כרחו של לוה וקם ליה מעצמו ולא הטריחו לדין ואמר לו טול קרקע זה בחובך: **מאימתי אוכל פירות.** מי ששמו לו ב"ד קרקע בחובו מאימת היא קנויה לו לאכול פירות: **אדרכתא.** לאחר תשעים יום שנפסק הדין דאמרינן בפ"ק[ו] (דף טו) דב"ד כותבין אדרכתא שטר פסק דין אנכסי לוה שבכל מקום שימצאם משלו יקחם ומוסרין לו השטר: **עדיו בחתומיו.** מיום שנחתם שטר האדרכתא בב"ד אע"פ שלא בא לידו: **מכי שלמו ימי אכרזתא.** אע"פ שבאה אדרכתא לידו ולא מצא נכסים ללוה עד לאחר זמן וכשמצא הוחזק לבא לב"ד ומכריזין שיש כאן קרקע למכור כדאמרינן בערכין (דף כא:) ואם בא זה וקיבלה ביותר ממה ששמוה אחרים מוסרין אותה בידו לאחר שכלו ימי הכרזה ובמסכת ערכין מפרש כמה ימים מכריזין בפ' שום היתומים (שם) ועד דשלמו הנך יומי הוי פירי דלוה: **מתני' השוכר פרה מחבירו.** ועמד שוכר והשאילה לאחר לעשות בה ימי שכירותו: **ישבע השוכר.** למשכיר: **שמתה כדרכה.** ופטור שהשוכר אינו חייב באונסין (ד): **והשואל.** שהוא חייב באונסין משלם לשוכר (ד): **גמ' בשבועה.** שהוא נשבע למשכיר: **להפיס דעתו.** שלא יאמר פשעת בה: **פעמים שהבעלים.** המשכירין הראשונים: **משלמין.** לשוכר זה כמה פרות על פרה זו לפי דברי משנתנו יש שיהו כולם שלו ויש שיעשה בהם ימי שכירותו ויחזירם: **כיצד אגרה מיניה מאה יומי והדר שיילה מיניה תשעין יומי וכו'.** ראובן שכר פרה משמעון שיעשה בה מלאכה מאה יום וחזר שמעון ואמר לו עשה עמי טובה והשאילני אותה תשעים יום מן המאה ששכרת ולאחר תשעים אחזירנה לך לעשות אצלך י' ימים להשלים המאה וכן עשה יש כאן דין משנתנו דתנן השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר בתוך ימי שכירותה דמה לי בעלים ומה לי אחר אם מתה אצל שואל הרי שוכר פטור בשבועה והשואל משלם לשוכר חזר ראובן ובא אצלו ואמר לו השכירנה לי מתשעים יום שהיא שאולה בידך ממני ואשתעבד בה שמונים יום וטול שכרך וכן עשה הרי היא בחזקת שאילתו[ז] על שמעון כאילו השכירה לאחר שהרי נוטל שכרו[ח] וכל הנאה שלו ואם היתה מתה אצל ראובן[ט] היה ראובן פטור בשבועה ושמעון משלם לו פרה אחת ששאל ממנו והוא[י] חייב באונסים ופרה אחרת לעשות אצלו עשרה ימים להשלים המאה חזר שמעון ושאלה ממנו שבעים יום מן השמונים ששכרה ממנו על מנת שיחזירנה לו ויעשה בה עשרה ימים להשלים השמונים של שכירות השני ואם היתה מתה[יא] בתוך שבעים יום הללו הרי יש כאן דין השני[יב] כדין הראשון וישבע ראובן שמתה כדרכה ושמעון השואל משלם לו ד' פרות שתים נתלטות לו בשביל שתי פרות שאולות שהשאילו ראובן ובפעם זה כאילו מתו שתיהן שהרי אין פרתו בעין שהשאילו בראשון[יג] דנימא הרי החזיר לו פרתו וזו שהוא משלם לו עכשיו בתורת תשלומין באה לידו[יד] והרי יש לו עליו שתי תביעות על שתי שאילות ושתי תביעות על שתי שכירות לעשות אצלו עשרים יום: **מכדי חדא פרה הואי כו'.** ולענין תשלומין נמי לשלם ליה פרה אחת ותעמוד במקום הראשונה תחת שתי השאילות ותהא שלו ואחת ימסור לו לעשות בה עשרים יום: **מי איתא לפרה בעינא דנימא הכי.** אילו היתה קיימת היה פטור לגמרי אלא שיעשה בה עשרים יום עכשיו שמתה בא עליו בתורת תשלומין[טו] שואל לשוכר על שתי תביעות: מר בר רב אשי ס"ל כאוקימתא דרב אחא מדפתי: **שום שאלה אחת היא.** לכיון דחדא פרה הואי אלא שמחמת שוכר שהשאילה הוא בא עליו שני שאלות פרה אחת אינן אלא אחת: **פעמים ששניהם בחטאת.** מתחייבין קמי[טז] השוכר והשואל נשבעו לשקר ולא כפרו ממון והרי הן בשבועת ביטוי וקרבן שלו[יז] חטאת כדכתיב בויקרא[יח] או נפש כי תשבע וגו':

שניהם

רבא אמר מכי שלמו ימי אכרזתא. וא"ת שלהי הנושא (כתובות דף קד: ושם ד"ה ה"ג) דאמר רבא אחוי אדרכתיך והתם רבא גרסינן מלאמר והא מר הוא דאמר אחריות טעות סופר הוא והיינו רבא דפסיק כן לעיל בפ"ק (דף טו: ושם) וי"ל אחוי לי אדרכתיך דאי שפיר כתיבא הוה גבי מיומא דאכרזתא ואית דגרסי בשמעתין רבא אמר מכי מטא אדרכתא לידיה ובתר הכי רבה ולפי זה אתי טפי בפשיטות ההיא דהנושא והקדים רבא לאביי ורבה משום דאדרכתא קודם לאכרזתא ודברי אביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מיושב טפי לשנות בתר דברי רבא מקודם:

תחזור פרה לבעלים הראשונים. אין לפרש משום דא"ל משכיר לשוכר פרתי גבך דהשואל שילם דמיה דבפ' השואל (לקמן דף צו: ושם) בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שוכר הוי או שואל הוי היכא דאגרה פרה מעלמא ואינסיבא אליבא דרבנן ודאי בעלה פטור משום דאשתו עמו במלאכתו והויא שאלה בבעלים (ואשה חייבת כדין שוכר[יט]) כי תבעי לך אליבא דר' יוסי שואל הוי להתחייב לבעלים הראשונים במתה כדרכה או שוכר הוי ופטור והשתא התם כיון דלרבנן הבעל פטור מן האשה משום דהוי שאלה בבעלים לא יתחייב נמי לר' יוסי לבעלים הראשונים אלא טעמא דר' יוסי הוי משום דסבר דשוכר לא קני אלא בשבועה ומשכיר יאמר לו דל אנת ודל שבועתך ומשתעינא דינא בהדי שואל ואפילו אם יש עדים שמתה כדרכה דאין השוכר צריך לישבע מ"מ לא קני לה אלא בהבאת עדים ויאמר לו אני פוטרך מהבאת עדים ורבנן סברי דשוכר קני לה במיתה ופליגי בדברי המקשה והמתרץ שבגמ' ונראה אם המשכיר עצמו היה שם בשעת שמתה ביד שואל שר' יוסי יודה לדברי רבנן דהתם ודאי קני לה במיתה גרידא דהשתא אין השוכר צריך לעשות כלום:

(א) **אגרה** ק' יום ושיילה צ' יום. השתא אם מתה חייב שתי פרות לשוכר אחת שתהא שלו ואחת שיעשה בה מלאכה י' ימים ויחזירנה למשכיר אבל אי שיילוה[כ] ק' יום לא יתחייב לו רק אחת של שאלה:

אגרה פ' יום. ה"מ למימר אגרה נ' יום אלא לפי שבשאלה הולך לפחות פוחת גם בשכירות ועי"ל דאי אגרה נ' יום דהיינו כל ימי השאלה הוי כאילו נתן לו מעות לבטל השאלה כיון שאינה חוזרת לו לאחר השכירות להשלים ימי השאלה ואי הדר שיילה ע'[כא] יום לא יתחייב רק אחת דשאלה ודשכירות ק'[כב] יום וכן י"ל ברישא דאי שיילה ק' יום בימי[כג] השכירות כאילו ביקש שיתבטל השכירות ולא יתחייב כלום ומתני' דהשוכר הוי בעלים דשואל לרבנן אי איירי שלא שאל כל ימי השכירות אתי שפיר דלאחר ימי השאלה תחזור לשוכר ואפילו אם השאילה כל ימי השכירות מ"מ כיון שהיא באחריות השוכר מגניבה ואבידה ופשיעה אם היה עם השואל במלאכתו דאז השואל פטור והשוכר חייב מקרי בעלים אבל הכא אי שיילה ק' יום השוכר פטור מכל דבר:

שוכר

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פכ"ב מהל' מלוה ולוה הל' יז סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קג סעי' י:

כא ב מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קג:

כב ג מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ו סמג עשין פג טוש"ע ח"מ סי' שז סעי' ה:

◆

רבינו חננאל

אגביה הלוה מדעתו ומכרה למלוה, פליגי בה רב אחא ורבינא, וקיימא לן הלכה כדברי המיקל הלכך לא מיהדר. זה **ששמוה לו מאימת אכיל הפירות,** (א) **רבא אמר מכי מטיא אדרכתא לידיה.** סדר הדין מוציא מלוה שטרו בב"ד ומקיימו ומחייבין הלוה לפורעו, לא פרע קורעין שטר חוב וכותבין למלוה אדרכתא על נכסי הלוה ומכריזין, ואחרי ההכרזה שמין נכסי הלוה ומחליטין למלוה, לא מצא נכסין בני חורין כותבין לו טירפא ואחרי שיטרף קורעין הטירפא וכותבין לו אדרכתא על הנכסין הללו, ואחר כך קורעין האדרכתא וכותבין לו שומא על שדה זו ומחליטין אותה למלוה. **אביי אמר** בחתימת העדים על האדרכת' מיד זכה המלוה בשדה. **רבא אמר** מכי שלמן (אדרכתא) [אכרזתא] וקיי"ל כרבא: **מתני' השוכר פרה והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר.** אוקמה ר' אמי [לקמן דף לו] בשנתנו לו הבעלים רשות כגון שאמרו לו לדעתו, כלומ' אם רצונך להשאילה לו הרשות בידך, עכשיו אם ראה אותה השוכר שמתה ברשות השואל כדרכה ישבע ויפטר. וישלם השואל לשוכר. **אמר ר' זירא** פעמים שמשלמים הבעלים כמה פרות לשוכר כו', ודברים פשוטין הן. **אמר ר' ירמיה פעמים שהשוכר והשואל** שניהן בחטאת, פעמים ששניהן באשם, פעמים שהשוכר בחטאת והשואל באשם, פעמים שהשואל בחטאת והשוכר באשם, תפוש האי כללא בידך כפירת ממון באשם, אין שם כפירת ממון אלא ביטוי שפתים, כלומר נשבע בשקר על דבר שאין לו בו הנאת ממון, חייב חטאת. וקיימא לן שומר חנם נשבע על הכל, שואל משלם את הכל חוץ ממתה מחמת מלאכה, נושא שכר והשוכר נשבעין על השבורה ועל השבויה ועל המתה ומשלמין הגניבה והאבידה, וכבר פירשנום. **שניהן בחטאת.** (ב) כגון שמתה מחמת מלאכה דתרווייהו פטורין מלשלם וכחשו ונשבעו שנאנסה אין אחד מהן נהנה, לפיכך שניהן בחטאת.

חשק שלמה על ר"ח

(א) נראה דל"ל רבה ועי' בתוס' ד"ה רבא. (ב) לפנינו בגמ' הגי' כגון שמתה כדרכה ואמרו נאנסה וכו' ואולי לרבינו הי' לו גי' אחרת בגמ' וצ"ע.

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) לעיל יג. [וש"נ], (ב) [לקמן לו:], (ג) עי' רש"י לקמן מב: ד"ה ומשלם ותוס' שם ד"ה הכא, (ד) לקמן צג, (ה) ה ד.

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אגרה ק' וד"ה אגרה פ' הד"א:

◆

ליקוטי רש"י

אדרכתא. פסק דין לירד המלוה לתוך נכסים של לוה וליטלם בשומא בחובו [ב"ק קיב:]. שלא מצאו לו עכשיו נכסים וכתבו לו שירדוף לחזור על נכסיו ואם ימצא יגבה. אדרכתא לשון רודף ומשיג כמו פרסה בתלא ולא אדריכיה (כתובות דף ס:) ולשון המקרא כתרו את בנימין הרדיפוהו מנוחה הדריכוהו [לעיל טז:]. **עדיו בחתומיו זכין לו.** מיום שחתמוהו זכין לו השעבוד [לעיל יג.].

◆

הגהות וציונים

א] "דאכל שאלה ושאלה מיחייב חדא פרה" ליתא בכת"י, וכ"ה נכון, וכן מוכח ברש"י (דק"ס, עיי"ש): ב] "עיילה ואפקה" ליתא בקצת כת"י: ג] "ליה" ליתא ברש"י ובכמה כת"י (ויש ל"ג כלל "דנימא ליה הכי"): ד] בנ"א הוגה עליו, ונ"א אין **משלם** אלא: ה] "חדא דשאלה וחדא דשכירות" ליתא בכמה כת"י: ו] צ"ל **בבבא קמא קיב:** (גליון): ז] דפו"י **שאילתה**, ובהא"מ הגיה **שאילתו של שמעון.** בקצת כת"י הרי היא **עדיין** בחזקת **שאילתה** על שמעון: ח] נ"א מכת"י שכרו **עכשיו אף על פ' יום** וכל הנאתה שלו: ט] בנ"א נוסף **עכשיו:** י] קצת כת"י **שהוא** חייב באונסים **וגם פרה** אחרת: יא] נדצ"ל **ומתה** בתוך, במקום "ואם היתה מתה" (נחלת משה): יב] כת"י **שני:** יג] כת"י **בראשונה:** יד] בקצת כת"י נוסף **ולא להעמידה במקום פרה שמתה:** טו] כת"י **תשלומי:** טז] בכת"י נוסף **ששניהם.** והבאה"מ מוסיף **אם,** ואח"כ גורס **הרי הן:** יז] כת"י ובדפו"ר **בשבועת** ביטוי וקרבן **שלה:** יח] בכת"י נוסף **לבטא בשפתים** וגו': יט] עיין מהרש"א (גליון) ועיין מהר"ם שיף דצ"ל ואשה **פטורה** כדין שוכר: כ] דפו"י **שיילוה.** כת"י **שיילה:** כא] צ"ל **פ',** מהרש"ל (גליון) כ"ה במהרש"ל דפו"ר: כב] צ"ל **כ',** מהרש"ל (גליון), כ"ה במהרש"ל דפו"ר, ובמהר"ם כתב דיש גורסים ל' יום, עיי"ש, ועי' רש"ש: כג] צ"ל **כימי** (דבש תמר, וכ"ה בכת"י).

תלמוד בבלי >עוז והדר< - כג בבא מציעא / תלמוד בבלי {עמוד 82} (726077) הודפס מאתר אוצר החכמה

פעמים ששניהם באשם פעמים שהשוכר בחטאת והשואל באשם פעמים שהשוכר באשם והשואל בחטאת הא כיצד [א]כפירת ממון אשם [ב]ביטוי שפתים חטאת פעמים ששניהם בחטאת כגון שמתה כדרכה ואמרו נאנסה שוכר דבין כך ובין כך מיפטר פטור חייב[א] בחטאת שואל דבין כך ובין כך חיובי מיחייב בחטאת פעמים ששניהם באשם כגון שנגנבה ואמרו מתה מחמת מלאכה דתרווייהו קא כפרי ממונא דהא מיחייבי וקא פטרי נפשייהו שוכר בחטאת ושואל באשם כגון שמתה כדרכה ואמרו מתה מחמת מלאכה שוכר דבין כך ובין כך מיפטר פטור חייב[א] בחטאת שואל דמיחייב במתה כדרכה וקא פטר נפשיה במתה מחמת מלאכה באשם שוכר באשם ושואל בחטאת כגון שנגנבה ואמרו מתה כדרכה שוכר הוא[ב] דמיחייב בגניבה ואבידה וקא פטר נפשיה במתה כדרכה באשם שואל דבין כך ובין כך חיובי מיחייב בחטאת מאי קמ"ל לאפוקי מדרבי אמי (ו) דאמר כל שבועה שהדיינים משביעים אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי שנאמר (א) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים כי תשבע מעצמה קמ"ל [ג]דלא כר' אמי (ז) אתמר שומר שמסר לשומר (ח) רב אמר פטור ור' יוחנן אמר [ד]חייב אמר אביי לטעמיה דרב לא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו פטור (ט) מאי טעמא דהא מסרה לבן דעת ולטעמיה דר' יוחנן [ה]לא מיבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו אלא אפי' ש"ח שמסר לשומר שכר דעלויי עלייה לשמירתו חייב דא"ל (י) אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר רב חסדא הא דרב (כ) לאו בפירוש אתמר אלא מכללא דהנהו גינאי דכל יומא הוו מפקדי מרייהו גבה דההיא סבתא יומא חד אפקדינהו לגבי חד מינייהו שמע קלא בי הלולא נפק אזל אפקדינהו לגבה דההיא סבתא אדאזל ואתא אגנוב מרייהו אתא לקמיה דרב ופטריה מאן דחזא סבר משום שומר שמסר לשומר פטור ולא היא שאני התם [ו]דכל יומא נמי אינהו גופייהו גבה דההיא סבתא הוו מפקדי להו יתיב ר' אמי וקאמר לה להא שמעתא איתיביה ר' אבא בר ממל לר' אמי השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר ואם איתא לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר א"ל הכא במאי עסקינן בשנתנו לו (רשות הבעלים[ג]) להשאיל אי הכי לבעלים בעי לשלומי דאמרו ליה לדעתך מתיב רמי בר חמא (ל) [ז]המפקיד מעות אצל חבירו צררן והפשילן לאחוריו [ח]מסרן לבנו ובתו הקטנים ונעל[ד] בפניהם שלא כראוי חייב שלא שמר כדרך השומרים טעמא דקטנים הא גדולים פטור אמאי נימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר רבא (מ) [ט]כל המפקיד

על

שניהם באשם. אם נשבעו לשקר והיו נשכרים בשבועתם להקל פרעון מעליהם כפירת ממון היא זו וקרבן שבועה שלהם אשם איל בן ב' שנים דכתיב (ויקרא ה) (ה) והביא את אשמו איל תמים בערכך כסף (שני) שקלים והוא אשם גזילות: **נאנסה.** ע"י לסטים ונשבעו שכך (א) אע"פ שהשואל משלם אונסין משביעין אותו כדרב הונא שבועה שאינה ברשותו דחיישינן שמא נתן עיניו בה (ט) ונשבע שנאנסה ואינה ברשותו: **שוכר דבין כך ובין כך מיפטר.** מתשלומין קאי בחטאת: **בין כך ובין כך.** בין שנשבע באמת שמתה כדרכה בין שנשבע לשקר שנאנסה פטר עצמו מלשלם הלכך אין בשקר זה כפירת ממון דהא אם (י) הודה על האמת היה פטור שבועת ביטוי היא ובחטאת: **שואל דבין כך ובין כך חייב לשלם.** נמצא שלא כפר ממון בשיקור שבועתו ושבועת ביטוי קאי[ו] בחטאת: **כגון שנגנבה.** והשוכר חייב לשלם לבעלים והשואל ישלם לשוכר: **ואמרו מתה מחמת מלאכה.** ופטר שואל עצמו בשקר מלשלם לשוכר והשוכר מלשלם לבעלים: **שמתה כדרכה.** ואם הודו על האמת שוכר פטור ושואל חייב: **שנגנבה.** ושניהם חייבין: **ואמרו מתה כדרכה.** השוכר פוטר עצמו בשקר אבל השואל לא נפטר בכך מלשלם: **חיובי מיחייב.** לשלם קאי על שבועתו בחטאת: **מאי קמ"ל.** רבי ירמיה משניות שלימות הן בשבועות (י) המשנה מחובה לחובה ומפטור לפטור ומפטור לחובה פטור מאשם גזילות מחובה לפטור חייב: **רב אמר פטור.** מכל מה שהיה נפטר אם שמרה הוא עצמו: **חייב.** אפי' באונסין: **ולא מיבעיא כו'.** דפטור מן האונסין ואין לך לומר פשיעה היא זו שמסרה לאחר: **מרייהו.** פושויי"ר בלע"ז: **מאן דחזא.** אחד מן התלמידים ששמע מפיו דפטריה סבר[ז] שומר שמסר לשומר כו': **הוו מפקדי לה.** דלא מצו אמרי ליה אין רצונו שיהא בידה: **להא שמעתא.** דר' יוחנן רמיה: **אי הכי לבעלים בעי לשלומי.** שואל שהם השאילוה לו: **דאמרי ליה.** בעלים לשוכר: **לדעתך.** כרצונך אם תרצה להשאילה לו ימי שכירותך אין אנו מקפידין הלכך הוא השאילה והבעלים אין יכולין לומר אין רצוננו: **מסרן לבנו כו'.** או שמסרן לבנו ולבתו הקטנים: **בפניהם.** בפני אותם הקטנים שלא יצאו לחוץ ויאבדו המעות:

על

שוכר דמיחייב בגניבה ואבידה. מכאן יש להוכיח דהלכה כמ"ד (כ) דשוכר כשומר שכר דמי וכן מוכח בריש אלמנה לכ"ג (יבמות סו:) וכן פרק השואל (לקמן דף צז. ושם) גבי מרימר בר חנינא אוגר כודנייתא לבי חוזאי (ל):

לאפוקי מדר' אמי. ה"ה דהוה מצי למימר לאפוקי מדשמואל דאמר פ"ג דשבועות (דף כה.) דשבועת ביטוי ליתא אלא ביכול להיות להבא אבל שבועה שזרק פלוני צרור לים פטור שאין יכול לומר שבועה שיזרוק והכא מיחייב שבועה כי נשבע שנאנסה אע"ג דליתא בלהבא: **רב** אמר פטור. וא"ת והא תנן (ס) פ"ג דגיטין (דף כט.) אם אמר טול הימנה חפץ פלוני לא ישלחנו ביד אחר וי"ל דאע"ג דאסור להפקידו ביד אחר מ"מ בשביל כך אינו חייב לפרוע:

אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. אין לפרש דטעמא דחייב לר' יוחנן אליבא דאביי משום דשינה מדעת המפקיד ולכך יתחייב בכל האונסין אפי' באונסין שהיו ראוין לבא ברשות שומר הראשון דא"כ מאי פריך אביי לרבא לקמן (מ) לימא ליה ר' אמי לר' אבא מלאך המות מה לי הכא מה לי התם כו' והלא כיון דשינה מדעת בעל הפרה הוא חייב אפילו באונסין שהיו באין אפי' אם היתה ברשותו לכך (ע) הוצרך לתרץ שהשאיל מדעת בעלים אלא י"ל דהטעם הוא דחשיב כאילו פירש לו שאם ישנה מדעתו כגון שימסרנה לאחר שיהיה כאילו פשע בה וכל אונסין שיארעו לה שנוכל לתלות שאם לא מסרה לאחר שלא היו נארעים חייב בה כגון אם מתה בבית שומר שני דיש לתלות דהבלא דאותו בית קטלה ושמא אם היתה בבית שומר הראשון לא היתה מתה שבריא בית אחד יותר מאחר והוי כפשע בה ויצאה לאגם שהוא מרעה שמן וטוב ומתה דחייב לאביי דאמר (מ) דהבלא דאגמא קטלה וכן לרב אם מסרה לחש"ו ומתה ברשותן חייב מהאי טעמא והיכא שלא פשע בה כגון לרב כשמסרה לבן דעת או שנעל בפניה כראוי ויצאה לאגם או שהוליכה בעצמו לאגם ומתה שם פטור אבל אם נעל בפניה שלא כראוי אע"פ שפשע אם מתה שם פטור כיון דאפילו נעל בפניה כראוי היתה מתה שם ואפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב הייני דוקא כמו גריפא דאורבני (ל) דאפשר אם לא פשע מתחילה לא היה נארע אונס של גניבה וכן מוכח פרק האומנין (לקמן דף עח. ושם ד"ה הוממה) דתנן השוכר את הפרה להוליכה בהר והוליכה בבקעה והוחלקה פטור הוממה חייב והשתא למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כי נמי הוחלקה אמאי פטור הלא תחילתה בפשיעה לענין הוממה וסופה באונס לענין הוחלקה אלא משום דאפילו הוליכה בהר כל שכן דהוחלקה לכך (ע) פריך לקמן (מ) אביי לרבא שפיר ואפי' למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור הכא כשמסר לשומר אחר חייב דהתם בגריפא דאורבני לא היה האונס ראוי להיות נארע עד שבאו גנבים אבל הכא אגלאי מילתא שאותו הבל ואותו מקום היה מסוכן יותר להמית בהמה זו דמיד שבאת שם התחיל החולי וכן קאמר אביי לקמן (מ) דאפי' למ"ד פטור הכא חייב:

דאם

עין משפט
נר מצוה

כג א מיי' פ"א מהל' שבועות הל' ט סמג לאוין רמ:

כד ב מיי' שם הל' ג סמג לאוין רלט:

כה ג מיי' שם פ"ז הל' ב ופ"ח הל' ה והל' ו:

כו ד ה מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ו ופ"ד מהל' נזקי ממון הל' יא ועי' בהשגות ובמ"מ ובל"מ סמג עשין פט פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעי' כו וסי' שה סעי' ה וסימן שלו סעיף ט:

כז ו מיי' פ"א מהל' שכירות הל' ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' רצא סעי' כו:

כח ז מיי' פ"ד מהל' שאלה ופקדון הל' ו סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סי' רצא סעי' כ:

כט ח ט מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' כא:

ליקוטי רש"י

כי תשבע מעצמה. והאי כי תשבע בלשון אי דרשינן לה אם תשבע דהיינו מעצמו ולא שבועת דיינין שהיא בעל כרחו [שבועות מט:]. **שומר שמסר לשומר וכו' פטור.** הראשון בכל אותן דינים שהיה פטור אם היתה אצלו פטור נמי השתא ולא אמרינן פשיעה היא זו שמסרה לאיש אחר. **לטעמיה דרב לא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר.** ונגנבה או שאבדה דפטור ש"ח כי היכי דמיפטר אילו הואי גביה דלא פשע. **דעלויי עלייה לשמירתו.** דשומר שכר מסר נפשיה לנטורי טפי משומר חנם שהרי שומר שכר חייב בגניבה ואבידה. **אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו פטור.** באונסין ולא מצי א"ל בעל הבית פשעת שמסרת לאחר שהרי מסרה לבן דעת [ב"ק יא:]. **צררן.** בסודרו והפשילן לאחוריו [לקמן מב.]. **אמר רבא כל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד.** על דעת שלא יהא שומר נמנע מלהוסכן לאנשי ביתו הגדולים ונאמנים לו הוא דמפקיד [לקמן מב:].

רבינו חננאל

פעמים ששניהם באשם. כגון שנגנבה ושניהן חייבין לשלם ונשבעו שמתה מחמת מלאכה, דהיא הנאת ממון דבשבועתייהו פטרי נפשייהו מממונא באשם. **שוכר בחטאת ושואל באשם.** כגון שמתה וכיחשו וטענו שמתה מחמת מלאכה ונשבעו בשקר, שוכר דינו בשניהן אחד שפטור בשניהן ולא נהנה ממון בשבועתו בחטאת, שואל שבמתה כדרכה חייב ופטר נפשיה במתה מחמת מלאכה באשם. **שוכר באשם ושואל בחטאת.** כגון שנגנבה וטענו מתה כדרכה ונשבעו בשקר, שוכר שחייב בגניבה ממון ובשבועתו נפטר באשם שהרי בשבועתו על שקר נהנה ממון, אבל השואל דבין גניבה ובין במתה כדרכה חייב ולא נהנה ממון חייב חטאת שנשבע בשקר, ולאפוקי מדר' יוסי דאמר כל שבועה שהדיינין משביעין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי. **איתמר שומר שמסר לשומר רב אמר פטור.** ואמר רב חסדא [לאו בפירוש אתמר אלא] מכללא אתמר דהנהו גינאי דהוו מפקדי כל יומא (מפקדי) מרייהו גביה דההיא סבתא ואיגנבו ופטריה רב משום דלא יכלי למיטען אנת מהימנת לי בשבועה וההיא סבתא לא מהימנא לן בשבועה דהא אינהו כל יומא גבה דההיא סבתא הוה מפקדי למרייהו. ואמר אביי משום דיכול למימר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. **ור' יוחנן אמר שומר שמסר לשומר חייב.** **ומותבינן עליה** המפקיד מעות אצל חבירו צררן והפשילן לאחוריו או שמסרן לבניו הקטנים נעל בפניהם שלא כראוי חייב שלא שימר כדרך השומרין, ודייקי' מינה טעמא דקטנים הא בניו (אבל) גדולים פטור, ואמאי נימא אין רצוני

שיהא

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) שבועות מט:, ב) בבא קמא יא: נו:, ג) [עיין תוס' גיטין כט. ד"ה כאן שנה ותוס' בבא קמא יא: ד"ה אמ], ד) [גיטין יד. כט.], ה) [ברכות ט. וש"נ], ו) לקמן מב., ז) [לקמן מג: ועמ"ש תוס' שם בשם ר"ת], ח) כפסוק גמ' שם גזילות כתיב בל"א ועיין שם, ט) לעיל לד:, י) מט:, כ) לקמן פ:, ל) [ועיין תוס' בבא קמא סבורים], מ) בעמוד ב, נ) לקמן מב ע"א.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נאנסה וכו' שכך הוה אע"פ:

גליון הש"ס

גמרא מ"מ דהא מסרה לבן דעת. עיין ב"ק נ"ג ע"ב תוס' ד"ה אי: תוס' ד"ה רב וכו' וא"ת והא תנן. כן הקשה הרשב"א גיטין שם ועיין שם:

תורה אור השלם

א) אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: [ויקרא ה, ד]

לעזי רש"י

פושויי"ר. פירוש, מעדר, כלי שמגרדים בו את הקרקע (עיין רש"י ישעיה ז, כה).

הגהות וציונים

א] "חייב" מיותר (דבש תמר, וכן בראשונים ליתא). ב] "הוא" ליתא בכת"י ובכת"י. ג] [הבעלים] רשות הבעלים בצ"ל (גליון): ד] והרי"ף והרא"ש גרסו או נעל בפניהם כו' (גליון): ה] נדצ"ל דהא אף הודה (באה"מ). ובקצת כת"י האמת היה אף כן פטור ושבועת ביטוי היא וקאי בחטאת היא וקאי: ו] כת"י ביטוי (והס"ד): ז] יש להוסיף משום שומר: ח] כת"י ולבך: ט] צ"ל ולבך (דפו"י).

ב בָּא־זָדוֹן וַיָּבֹא קָלוֹן וְאֶת־צְנוּעִים חָכְמָה׃ ג תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם וְסֶלֶף בֹּגְדִים וְשָׁדֵּם (קרי: יְשָׁדֵּם)׃

רבינו יונה

לשונם דבר שקר" (ירמיה ט, ד); "הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע" (ישעיה ה, כ).[5]

(ב) **בא זדון ויבא קלון.** תולדת הזדון, לבזות ולחרף הבריות. כי הוא מקלה חברו ומשפיל כבודו בשביל הנאת שעה שנהנה להתכבד בקלונו, או שלא [רצה] לסבול צער [שעה] למשול בכעסו, הנמצא זדון רב ועצום ממנו המגיעה מדברי קלון ונבלות. **ואת צנועים חכמה.** [הצנעה מניעה את האדם מדברי קלון ונבלות,] ומיעוט הדברים ממדת הצנועים, והצניעות גורמת חכמה לבעליה, כי היא מדת החכמים אשר בה יקנו את החכמה[6] כי הצנועים ישמעו ויקשיבו, ולא יתאוו להתגלות לבם[7], כמו שנאמר: "גם אויל מחריש חכם יחשב" (להלן יז, כח).

(ג) **תמת ישרים תנחם וסלף בוגדים ישדם.** עתה פתח שלמה ע"ה להורות ענין מדת התום ומדת היושר, והם שני ענינים וקרובים בדמיון זה לזה, על כן יחברם הכתוב במקומות רבים, כמו שנאמר באיוב: "איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע" (איוב א, א), התום והיושר דומים בענינם, וכן סור מרע

וראה ספר תקון המדות לר"ש אבן גבירול בהקדמה [חינוך מצוה תצא]

[5] משמע שאף בשקר סתם ללא נזק ממוני [כעדות שקר] יש איסור כי מתרגל לשקר אף בעדות וכדומה, ובשערי תשובה ש"ג, קפא. [כת שקרים - ענין הכת הזו נחלק לתשעה חלקים] החלק הרביעי - המשקר בסיפור הדברים אשר שמע ומחליף קצתם במתכוין, ואין לו תועלת בשקריו ולא הפסד לזולתו, אבל כי משפטו מאהבתו שקר מִדַּבֵּר צדק סלה (תהלים נב, ה), ופעמים שהוא בודה מלבו ספור הדברים כולו והאיש הזה יקל ענשו מצד אחד על כי אין הפסד לאיש בשקריו ופחזותו, אבל גדול מאד ענשו בעוז פניו ואהבת השקר ויכבד עונו כי אהבהו לבלי תועלת, ואמר שלמה המלך עליו השלום "יפיח כזבים עד שקר" (לעיל ו, יט) - פירושו, אם תראה אדם אשר יפיח כזבים בשיחתו וספור דבריו, תדע כי תביאהו המדה הזאת להעיד שקר באחיו ולענות בו סרה אחרי אהבתו השקר. וזה החלק התירוהו לקיים מצות ודרישת טובה ושלום [וראה עוד שם קפו]. וכן כתב בביאורו לאבות פ"א משנה יח· אמרו חז"ל שאפילו סיפור דברים בעלמא אין לו לאדם לשקר וכו', כי האדם המרגיל לשונו לדבר שקר בדבר שאין בו לא הפסד ולא תועלת, גם כי יבוא לדבר דברים של עיקר, לא יוכל לומר האמת, כי פיהו המדבר וההרגל שולט עליו. אמנם היראים בסימן רלה כתב שקר שאינו בא לידי רעה - לא הזהירה תורה עליו, דדבר הלמד מענינו שברשע רע לבריות הכתוב מדבר, דכתיב "מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג" (שמות כג, ז), [וראה שם תועפות ראם אות א אם יש בזה איסור דרבנן] ובחרדים פרק יב במצות התלויות בפה ובקנה אות כו כתב [בשם הרשב"ץ זהר הרקיע עשין קנט]. מצות עשה לדבר אמת אפילו במילי דעלמא דליכא בהו דררא דממונא, שנאמר. "מדבר שקר תרחק" משמע אפילו ליכא רק דבור בעלמא, ואמרו ז"ל (סנהדרין צב, א) כי המשקר כאילו עובד עבודה זרה וילפינן לה מקרא, אבל לשום שלום מותר ומצוה נמי איכא וכו'. וראה ספר החינוך מצוות ע"ד, ת"ז, שו"ע יו"ד סימן תב סעיף יב; מסילת ישרים פרק יא והנה דבר השקר וכו', חפץ חיים שמירת הלשון כלל י אות יז, אמונה ובטחון לחזון איש ד, יג; ביאור מסכת כותים להגר"ח קניבסקי פ"א מטהר אות ל וראה עוד להלן יב, יז, יד, ה; שם כה

[6] כך בכתי"פ ובכתי"ס. ובכתי"א. אשר בה יכנו את החכמים כי ישמעו יקשיבו

[7] לא כמו שנאמר על הכסיל "לא יחפץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו" (להלן יח, ב)

משלי יא

רבינו יונה

בסבת יראת האלהים, וכן: "תום ויושר יצרוני" (תהלים כה, כא). ונאמר: "אנשי דמים ישנאו תם וישרים יבקשו נפשו" (להלן כט, י), והמקראות ההם סדורים בענין ההפכים, שהטבע שונא את הפכו ואוהב את דומהו, וכתוב למעלה לזה: "איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת", והענין כי אין נחת לזה מזה, ועל זה אמר כי הישרים יבקשו נפש התם לאהבה וחברה לפי שענינם דומה.

ועתה אבאר ענין התום וענין היושר, דע כי התום — שלימות מדות הנפש, כמו שנאמר: "בתם לבבי ובנקיון כפי" (בראשית כ, ה). והנה תראה, כי הבהמה אשר אין בה מום תקרא 'תמימה' — "תמים יהיה לרצון" (ויקרא כב, כא); "פרה אדומה תמימה" (במדבר יט, ב), כי שלימות הבהמה בהעדר המום מבשרה נקראת 'תמימה'. ומום האדם — רוע מדות נפשו, על כן נקרא מי שאין בו מדה מגונה — 'תמים'. וכן אמרו ז"ל[8] על ענין צדיק תמים: תמים בדרכיו וצדיק במעשיו. פירוש, תמים בדרכיו — במדותיו, וכן: "אשרי תמימי דרך" (תהלים קיט, א) — תמימי מדות והנהגות, וכן: "בדרכיך יזכרוך" (ישעיה סד, ד), ורבים כהם[9].

וענין תואר הישר — אוהב היושר[10] ובוחר הצדק והנכונה. ובכלל התואר הזה שהוא מכיר היושר ונכון לבב באמת, כי לא יקרא האדם אוהב ובוחר, מבלי שיכיר הנאהב והנבחר. וטבע היושר הנמצא בו, כולל שני אלה: שתכונתו נוטה אל היושר בכל דברי מחקריה, ותאותו גם כן אל היושר נוטה ונכספה. והשלימות באיש, הכח[11] החכמה והכח המתאוה לדרך אחת היא דרך היושר, אבל לא יתכן לכח המתאוה מבלי היות תולדתו ג"כ להתאוות לצרכי הגוף ולהנאות ההרגשות, זולתי אם האיש ההוא יעדר ההרגשות. על כן צריך האיש הזה לחזק בהרגל ובהמשכה את כחו המתאוה בתולדתה אל היושר, ולהוסיף יום על יום תאותה אל היושר, ולסלק נטותה אל שאר התאוות וההנאות. ויהיה סילוק שאר התאוות — במניעת המחשבה והפועל מהן, זולתי כדי צורך קיום הגוף והעמדת תולדת כח איבריו על מזג תכונתם. וכן יהיה סילוק שאר התאוות — בחוזק התאוה אל החכמה, ובהתמדת החשק והמחשבה בדרכי היושר. אז תשבת תאות ההנאות והרצת את חפציה, ויתגבר חפץ החכמה ולא ישיגו אליו שאר החפצים, כאשר נודע כי כל החפצים לא ישוו בה[12]. ויעזור את האיש הזה טבע היושר אשר בו, בכל מה שירצה להגביר כח התאוה והחשק אל היושר, והיושר כולל כל המדות הטובות כי המדות הטובות הם המדות הישרות.

ומן ההקדמה הזאת, תעמוד על ביאור הפסוקים האלה, השנויים והמשולשים בענין התם וענין הישר. והנה אשוב

---

[8] עבודה זרה ו, א.

[9] ראה להלן כ.

[10] ראה לעיל א, כב: האהבה היא הבחירה וכו'.

[11] אולי צ"ל: הַבא (השכל).

[12] לעיל ג, טו "יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה".

משלי עם פירוש רבינו יונה / גירונדי, יונה בן אברהם {עמוד 85} (726077)

ד לֹֽא־יוֹעִ֣יל ה֭וֹן בְּי֣וֹם עֶבְרָ֑ה וּ֝צְדָקָ֗ה תַּצִּ֥יל מִמָּֽוֶת׃

רבינו יונה

לבארם: **תומת ישרים תנחם.** שלמות המדות המגעת אל הישרים מתולדת יושרם, כי יושרם יעזרם בכל אשר יגבירו תאותם והרגל הנהגתם לקנות המדות הטובות, היא תנחם לשמרם מכל מכשול במעשיהם, כמו שכתוב: "בהתהלכך תנחה אותך" (לעיל ו, כב)[13]. עוד נכון לפרש: **תנחם** — לא יצטרכו לעמל להנחותם תומתם, כי תומתם תנחה אותם, לפי שתולדות יושרם עוזרת אותם לחזק תומתם. **וסלף בוגדים ישדם.** הבגידה הפך ליושר, כי הפך ליושר במדות — משלם רעה תחת טובה. **וסלף בוגדים** — הוא העקשות וחילוף המדות הטובות המגיע אליהם ממדת הבגידה, כי הם מתחזקים בכל יום בפועל מדת בגידתם וכח תאותם להפך היושר, ועל ידי כן קונין המדות הרעות, והסלף ההוא **ישדם**, שלא ימשלו לשוב אל הנכונה, כענין שנאמר: "ואוילים בחסר לב ימותו" (לעיל י, כא). או לשון קללה, שמקלל אותם לעוצם גנות מדתם, על דרך "ולשון תהפוכות תכרת" (שם לא).

(ד) **לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות.** לפי שדבר על הישרים, בא לדבר עתה על הצדיקים במעשיהם ורודפים צדקה ומעשים נצדקים. ואמר שהצדקה שהוא חסרון ההון למצוה, **תציל ממות** אשר יתרון ההון לא יועיל בזאת. למעלה (י, ב) כתיב: "לא יועילו אוצרות רשע", ופה הוסיף לבאר, כי גם הממון המקובץ מיגיע כפים, ולא מן הרשע והחמס, לא יועיל ביום עברה **וצדקה תציל ממות** - **ביום עברה.**

פירוש אחר[14]: **תומת ישרים תנחם** — אינם צריכין לטרוח להנחות תומתם, כענין שנאמר: "ומבטן אמי אנחנה" (איוב לא, יח), אבל תומתם תנחה אותם, ר"ל כי התמימות נקל לישר, כדרך[15]: "ודעת לנבון נקל" (להלן יד, ו), וכי אהבת היושר והכרתו, תתקן את כל המדות כשהשגיח עליהן, והתמימות המגעת מן היושר תנחה את בעליה, והסלף — שהוא הפך הישר, הנמצא בתולדת הבוגדים, ישדם ויכלם, כי לא ישיגו דרך מדרכי הנכוחה, עד אשר יסירו הסלף מקרבם, וישלחו יד במדה ההיא "למשאות אותה משרשיה"[16].

לא יועיל הון ביום עברה. לפי שדבר על הבוגדים, בה להזהיר על מדת הצדקה שהוא הפך דרכי הבוגד, ואומר למה תחוס עין אדם על ההון, ויקפוץ את ידו מן הצדקה, והנה ביום עברה לא יועיל הון ולא יציל. **וצדקה תציל ממות** — על כן טוב לו לאצור אוצרות

---

[13] ראה בדרשותיו פרשת בשלח.

[14] נראה שהוא נוסח אחר של הפירוש הקודם לעיל. ובכתי"ס המילים 'כענין שנאמר ומבטן' וכו' עד 'תנחה את בעליה' כתובות אחרי המילים 'לא יצטרכו לעמל להנחותם תומתם'.

[15] כך בכתי"ס, ובכתי"א. התמימות נקל לישר, ונאמר "ודעת לנבון נקל".

[16] עפ"י יחזקאל יז, ט. וברש"י שם. לנוכח העוקרות ומסיעות אותה משרשיה.

בבא מציעא לה

טז פְּנֵ֥י הָאֲדָמָֽה׃ לֹ֣א תְנַסּ֔וּ אֶת־יְהוָ֖ה אֱלֹהֵיכֶ֑ם כַּאֲשֶׁ֥ר נִסִּיתֶ֖ם
יז בַּמַּסָּֽה׃ שָׁמ֣וֹר תִּשְׁמְר֔וּן אֶת־מִצְוֺ֖ת יְהוָ֣ה אֱלֹהֵיכֶ֑ם וְעֵדֹתָ֥יו וְחֻקָּ֖יו אֲשֶׁ֥ר צִוָּֽךְ׃
יח וְעָשִׂ֛יתָ הַיָּשָׁ֥ר וְהַטּ֖וֹב בְּעֵינֵ֣י יְהוָ֑ה לְמַ֙עַן֙ יִ֣יטַב לָ֔ךְ וּבָ֗אתָ וְיָֽרַשְׁתָּ֙ אֶת־הָאָ֣רֶץ
יט הַטֹּבָ֔ה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּ֥ע יְהוָ֖ה לַאֲבֹתֶֽיךָ׃ לַהֲדֹ֥ף אֶת־כָּל־אֹיְבֶ֖יךָ מִפָּנֶ֑יךָ כַּאֲשֶׁ֖ר

אַפֵּי אַרְעָא: טז. לָא
תְנַסּוּן, קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן,
כְּמָא דְנַסֵּיתוּן בְּנִסֵּיתָא:
יז. מִטַּר תִּטְּרוּן, יָת
פִּקּוּדַיָּא דַּייָ אֱלָהֲכוֹן,
וְסָהֲדְוָתֵיהּ וּקְיָמוֹהִי
דְּפַקְּדָךְ: יח. וְתַעֲבֵיד,
דְּכָשַׁר וּדְתַקִּין קֳדָם יְיָ, בְּדִיל דְּיֵיטַב לָךְ, וְתֵיעוֹל, וְתֵירַת יָת אַרְעָא טָבְתָא,
דְּקַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתָךְ: יט. לְמִתְבַּר יָת כָּל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ מִן קֳדָמָךְ, כְּמָא

רס"ג **(טז) לא תנסו**, ענין נסיון ובחינה.

(יט) דבר, הבטיח.

חזקוני **(טז) כאשר נסיתם במסה**, הבי"ת נקודה בפת"ח, שם[66] מקום נזכר שאמרו בו: היש ה' בקרבנו אם אין (שמות יז ז), פירוש[66] אם הוא בקרבנו נעבדנו.

(יז) ועדותיו, אזהרותיו, מצוות לא תעשה.

---

66 [ראב"ע].

רש"י לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם הוצרך להזהיר עליהם ביותר.

(טז) במסה, כשיצאו ממצרים שניסוהו במים, שנאמר: היש ה' בקרבנו (שמות יז ז).

(יח) הישר והטוב, זו פשרה לפנים[62] משורת הדין[63].

(יט) כאשר דבר, והיכן[64] דיבר: והמותי את כל העם וגו' (שמות כג כז).

---

62 י"ג: ולפנים. 63 [עי' ב"מ טז ב ולה א, וראה רמב"ן כאן]. 64 מכילתא בא פי"ב.

ראב"ע **(טז) במסה**, שם מקום הנזכר, ויקרא שם המקום מסה (שמות יז ז). ונפתח הבי"ת[4], כמו וזבח וצלמונע בקרקר (שופטים ח י); ויפקדם בטלאים (ש"א טו ד)[5], ושם פירשתיו[6]. והטעם, שאמרו היש ה' בקרבנו (שמות יז ז). ואם הוא נעבדנו[7], רק אין לך צורך[8], לבד שתשמור מצותיו.

(יט) ואם אתה תעשה הטוב בעיניו, יעשה לך כל טוב ויהדוף את כל אויביך. **להדוף**, ה"א להדוף שורש, והעד: הדפו (במדבר לה כב)[9].

---

4 כמו בהמסה. שם פרטי של מקום בה"א הידיעה. 5 גם המקומות: בקרקר, בטלאים בי"ת המקום בפתח ואחריה דגש חזק כדין ה"א הידיעה. 6 אין בידינו פירוש ראב"ע לס' שופטים ושמואל. 7 אם ה' בקרבנו נעבדנו. 8 אין לך צורך לנסות את ה' על ידי ריב ומסה. 9 מן הדף, לפיכך הה"א תמיד קיימת.

רמב"ן **(טז) לא תנסו את ה' אלהיכם**. פירוש[72] **כאשר נסיתם במסה**, שלא תאמר אם יש ה' בקרבנו לעשות לנו נסים, או שנצליח בהיותנו עובדים לפניו ונשבע לחם ונהיה טובים, נשמור תורתו, כי הכוונה שם[73] כך היתה, שאם יראו שה' יתן להם מים כנס מאתו ילכו אחריו במדבר, ואם לא יעזבוהו, ונחשב להם לעון גדול, כי אחרי שנתאמת אצלם באותות ובמופתים כי משה נביא ה' ודבר ה' בפיהו אמת, אין ראוי לעשות עוד שום דבר לנסיון, והעושה כן איננו מנסה הנביא רק ה' יתברך הוא מנסה לדעת היד ה' תקצר[74], ולכך אסר לדורות לנסות התורה או הנביאים, כי אין ראוי לעבוד ה' על דרך הספק או שאלת מופת ונסיון, כי אין רצון ה' לעשות נסים לכל אדם ובכל עת, ואין ראוי לעבדו על מנת לקבל פרס[75], אלא אולי ימצא בעבודתו ולכתו בדרכי התורה צער ואסון, וראוי שיקבל הכל כמשפט צדק, ולא כאשר אמרו אוילי עמנו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' (מלאכי ג יד), ולכך אמר הכתוב בכאן[76] שמור תשמרו מצותיו ועדותיו, שהם הנסים שעשה לכם מכבר להיות לכם לעדות, כגון הפסח והמצה והסוכה, ותשמרו חקיו אע"פ שלא תדעו טעמם כי באמת ייטב לכם בסוף, אין צורך לנסיון בתורה ובמצוות אחרי שכבר נתאמת אצלכם שהוא מאתו יתברך, וכן בכל דבר נביא המנוסה והמוחזק בנביא אמת באותות ובמופתים כדין התורה[77], לא תנסו את דבריו בכל גמול ובכל עונש שיאמר לכם ולא תסתפקו ביכלתו יתעלה, אבל האמינו בתורתו ותאמינו בנביאיו והצליחו. והנה הבטיח[78] כי סוף הכבוד לבא בירושת הארץ ונצוח האויבים כי היא הטובה הגדולה והצריכה לאותו הדור, ואחרי כן אמר כי גם לדורות הבאים אין צורך לנסיון בעשיית המצוות אלא שישאלו מאבותיהם וזקניהם ויגידו להם אמיתת התורה והמצוות, כאשר יפרש כי ישאלך בנך וגמר הפרשה (להלן פסוק כ).

(יח) ועשית הישר והטוב בעיני ה', על דרך הפשט יאמר תשמרו מצוות ה' ועדותיו וחקותיו ותכוין בעשייתן לעשות הטוב והישר בעיניו בלבד, **ולמען ייטב לך**, הבטחה, יאמר כי בעשותך הטוב בעיניו ייטב לך כי ה' מטיב לטובים ולישרים בלבותם[79]. ולרבותינו[80] בזה מדרש יפה, אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין, והכוונה בזה כי מתחילה אמר שתשמור חקותיו ועדותיו אשר צוך, ועתה יאמר גם באשר לא צוך תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו כי הוא אוהב הטוב והישר, וזה ענין גדול, לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותקוני הישוב והמדינות כולם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה כגון לא תלך רכיל (ויקרא יט טז), לא תקום ולא תטור (שם יח), ולא תעמוד על דם רעך (שם טז), לא תקלל חרש (שם יד), מפני שיבה תקום (שם לב), וכיו"ב, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מצרא[81], ואפילו מה שאמרו פרקו

---

72 כ"ה בדר"ר, ובכס"ש ליתא תיבה זו. 73 במסה. 74 במדבר יא כג. 75 אבות פ"א מ"ג. 76 פסוק יז. 77 ראה רמב"ם הל' יסודי התורה ז ז. 78 בפסוק יח. 79 ע"פ תהלים קכה ד. 80 כ"ה ברש"י, ולא נמצא כן בהדיא בדברי חז"ל, עי' ב"ק ק א וב"מ טז ב. 81 ב"מ קח א.

סימן יב

משפט המוסר בדיני הממונות

"ועשית הישר והטוב בעיני ה' למען ייטב לך ובאת וירשת את הארץ
הטובה אשר נשבע ה' לאבותיך" (ו' י"ח).

"הישר והטוב - זו פשרה לפנים משורת הדין" (רש"י).

"**ולרבותינו** בזה מדרש יפה אמרו זו פשרה ולפנים משורת הדין, והכונה בזה כי מתחלה אמר שתשמור חוקותיו ועדותיו אשר צוך, ועתה יאמר גם באשר לא צוך תן דעתך לעשות הטוב והישר בעיניו כי הוא אוהב הטוב והישר, וזה ענין גדול, לפי שאין אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותיקוני הישוב והמדינות כולם, אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה כגון 'לא תלך רכיל' 'לא תקום ולא תטור' ו'לא תעמוד על דם רעך' 'לא תקלל חרש' 'מפני שיבה תקום' וכיוצא בהן, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין, וכגון מה שהזכירו בדינא דבר מצרא, ואפילו מה שאמרו פרקן נאה ודבורו בנחת עם הבריות עד שיקרא בכל ענין תם וישר" (רמב"ן).

הרמב"ן בדרכו הלך, גם במצות התורה ד"קדושים תהיו" (ויקרא י"ט ב') דענין כולל הוא ויזהיר שנהיה נקיים וטהורים ופרושים ...מן המותרות והכיעורים בענינים שבין אדם למקום, וכדרך שאמרה תורה "ועשית הישר והטוב בענינים שבין אדם לחבירו. ודלא כפרש"י שפירש ענין מצוה זו בפרישה מן העריות. נמצא איפוא. דכמצות עשיית היושר בין אדם לחבירו כך ענין מצות "קדושים תהיו" במצות שבין אדם למקום.

הנה בכמה מקומות חזינן דכמה הלכתא גבורתא יש בדיני הממונות שיסודן ושורשן במידת היושר והמוסר, וכבר נחלקו הראשונים בביאור המצוה דעשיית הישר והטוב, אם דין מסוים הוא על עשיית הפשרה והנהגה שלפנים משורת הדין (שי' רש"י). אם ציווי כללי הוא

לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם אלא לזקן ואינו לפי כבודו (א) אמר רבה א הכישה חייב [א] בה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא להנך עיזי דקיימו שקל קלא ושדא בהו א"ל איחייבת בהו קום אהדרינהו ב איבעיא להו דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר מהו מי אמרינן השבה מעליא בעינן וכיון דלאו דרכיה להחזיר בעיר לא לחייב או דלמא בשדה מיהת הוא דאיחייב ליה וכיון דאיחייב ליה בשדה איחייב ליה בעיר תיקו אמר רבא ג כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר ד וכל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען רבי ישמעאל ברבי יוסי הוה קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא הוה דרי פתכא דאופי אותבינהו וקא מיתפח א"ל דלי לי אמר ליה כמה שוין א"ל פלגא דזוזא יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה הדר זכה בהו הדר [ב] יהיב ליה פלגא דזוזא ואפקרה חזייה דהוה קא בעי למיהדר למזכיה בהו א"ל לכולי עלמא אפקרנהו ולך לא אפקרנהו ומי הוי הפקר כי האי גוונא והתנן (ב) בש"א הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים ה אינו הפקר עד שיהא הפקר לעניים ולעשירים [ג] כשמיטה אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכולי עלמא אפקרינהו ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו הוה ר' ישמעאל ברבי יוסי ו לפנים משורת הדין הוא דעבד (ג) דתני רב יוסף א והודעת להם זה בית חייהם את הדרך זו גמילות חסדים [א] (אשר [ד]) ילכו זה ביקור חולים בה זו קבורה ואת המעשה זה הדין אשר יעשון זו לפנים משורת הדין: אמר מר [ב] (אשר) ילכו זה ביקור חולים היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא ז לבן גילו דאמר מר (ה) בן גילו נוטל אחד מששים בחליו ואפי' הכי מבעי ליה למיזל לגביה בה זו קבורה היינו גמילות חסדים לא נצרכה אלא לזקן ואינו לפי כבודו אשר יעשון זו לפנים משורת הדין דאמר ר' יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שדנו בה דין תורה אלא דיני דמגיזתא לדיינו אלא אימא (ו) שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין:

מתני' איזו היא אבידה ח מצא חמור או פרה רועין בדרך אין זו אבידה חמור וכליו הפוכין פרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה ט החזירה וברחה החזירה וברחה אפי' ארבעה וחמשה [ה] פעמים חייב להחזירה שנאמר ב השב תשיבם י היה בטל מסלע לא יאמר לו תן לי סלע אלא נותן לו (א) שכרו כפועל כ אם יש שם בית דין מתנה בפני ב"ד ל (ז) אם אין שם ב"ד בפני מי יתנה שלו קודם:

גמ' אטו כל הני דאמרינן לאו אבידה הוו אמר רב יהודה הכי קאמר אי זו היא כלל אבידה שהוא חייב בה מצא חמור ופרה [ו] רועין בדרך אין זו אבידה ולא מיחייב בה חמור וכליו הפוכים פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה ומיחייב בה (ח) ולעולם אמר רב יהודה אמר רב עד שלשה ימים היכי דמי אי בלילותא אפי' חדא שעתא נמי אי בימאמא אפי' טובא נמי לא מ לא צריכא דהוה חזי לה בקדמתא ובחשכתא [ז] [ח] תלתא יומי אמרינן איתרמויי אתרמי לה ונפקא טפי ודאי אבידה היא תניא נמי הכי מצא טלית וקרדום באסרטיא

לא יהיה בך אביון. לא תביא עצמך לידי עניות: **הכישה.** זה שאינו לפי כבודו אם הכישה הכאה אחת להשיבה נתחייב בה להחזירה הואיל והתחיל: **קלא.** מרט"א בלע"ז: **דרכו להחזיר בשדה.** שאין שם רואים כל כך ואינו בוש: **ואין דרכו בעיר.** שהוא בוש משכיניו והוא מלא [ט] בשדה מהו. שיתחייב להשיבה: **לא מיחייב.** להתחיל בהשבתה בשדה: **וכיון דאיחייב.** שהזיזה ממקומה חייב אף בעיר: **פורק וטוען.** פורק משא מן החמור וטוען עליו דכתיב עזוב תעזוב (ט) הקם תקים (י): **פתכא דאופי.** משאוי של עצים: **וקא מיתפח.** עומד [י] לפוש: **דלי לי.** הטעינני: **הדר זכה בהו.** חזר האיש ההוא והחזיק בהן מן ההפקר: **הפקר לעניים הוי הפקר.** אע"ג שלא הפקירו אלא לעניים הוי הפקר לפטור מן המעשר (כ): **זה בית חייהם.** ללמוד להם אומנות להתפרנס בו חוקות [כ] (ב) ותורות כתיבי ברישיה דקרא [ל]: **דיני דמגיזתא לדיינו.** בתמיה. דמגיזתא גוזאי הדנין ביסורים ובחזקה ותבירו בבבא קמא (דף קיד.) דדייני בגזותא: **מתני' איזו היא אבידה.** בגמרא מפרש: **אין זו אבידה.** ואינו חייב להחזיר שמדעת הניחוה שם: **רצה בין הכרמים.** למסתקבלא: **לא יאמר לו תן לי סלע.** שבטלתי ממלאכתי שיאמר [מ] לו אם עשית מלאכתך היית מרבה טורח עכשיו לפי מה שטרחת טול: **כפועל.** בגמרא (ל) מפרש: **אם יש שם בית דין.** אם נוח לו לטרוח יותר כדי להרבות שכר ואינו חפץ ליבטל ממלאכתו מה יעשה אם יש שם שלשה בני אדם יתנה בפניהם ויאמר ראו שאני משתכר כך וכך ואי איפשי ליבטל ליטול שכר מועט אני אשיב אם תאמרו שאטול שכר משלם: **גמ' כלל.** סתם אבידה שמוכחת שהיא שם שלא מדעת בעלים: **ולעולם.** בתמיה וכי אף אם ימצאנה שם לעולם נאמר מדעת היא וכי דרך שלא להכניס [נ]: **בקדמותא.** לפני עלות השחר: **השכתא.** משחשכה ערבית:

אסרטיא

ה"מ לא תעשה ועשה השוה בכל אבל האי דאינו שוה בכל דחי כדמוכח פרק שני נזירין (נזיר דף נח:) דאתי עשה דמצורע ודחי לאו ועשה דכהנים וכן ק' לקמן (לב.) יכול אמר לו אביו הטמא כו' ופריך תיפוק ליה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה הא גבי כהנים שאינו שוה בכל דחי וי"ל דעשה דמצורע שאני דחמיר משום דגדול השלום כדאמר בפ' שילוח הקן (חולין דף קמא.) דעשה דמצורע הוי דחי לאו ועשה [ס] דשילוח הקן אי לאו יתורא דשלח תשלח אבל עשה דעלמא לא דחי לאו ועשה אפילו אינו שוה בכל וזה התירוץ לא יתיישב למאן דשרי מצורע בימי חלוטו בתשמיש המטה פ"ק דמועד קטן (דף ז:) ולדידיה יש לומר דהכא סמיך על ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא ולקמן נמי עדיפא משני דהוה דחי אפילו לאו ועשה אי לאו קרא אפי' אי בעלמא לא דחי ובפ"ב דיבמות (דף כא.) דאמר גבי פלוגתא דר' יוחנן ור"א בביאת כ"ג באלמנה מן הנישואין כ"ע לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה וי"ל [ע] דחשיב שוה בכל כיון שהאלמנה עשתה איסור כמו הכהן דאקרי ביה לא יקח לא יקחו [פ] אע"ג דאין שוה בכל אלא בכהנים אבל הכא לגילוח זקן שאינו שוה בנשים נדחי מקמי עשה דמצורע (מ):

אלא לזקן ואינו לפי כבודו. וא"ת תיפוק ליה מולאחותו (נ) לכבוד הבריות דוחה מילת בנו ושחיטת פסחו (ס) וי"ל כבוד הבריות דמת מצוה חמיר טפי שמוטל בבזיון פן יסריח או יאכלוהו כלבים אע"ג דבפ' מי שמתו (ברכות דף כ. ושם ד"ה שב) מוכח דאי הוה כלאים שב ואל תעשה היה נדחה מפני כבוד הבריות היינו משום דערום הוי גנות ובזיון גדול כדאמר (יבמות דף סג:) אין לך מסוקן יותר מאותו שהוא מהלך ערום ומהכא לא ידעי' דדחי אלא ממונא אבל איסורא כמו פסח ומילה וגם כרת לא: [וע' תוס' שבועות ל: ד"ה אבל]:

אפקרה. שלא יכשלו בני אדם בלא תגזול וא"ת הא אמר בפ' אין בין המודר (נדרים דף מה.) אין הפקר אלא בפני שלשה וי"ל דהכא נמי הוו שלשה אי נמי לאורייתא בלא שלשה נמי הוי הפקר (ע) והא דאמר שלהי פ"ק דשבת (דף יט: ושם ד"ה דמפקרא) גיגית נר וקדירה אפקורי מפקר להו אע"ג דליכא שלשה התם אין סהדי דמפקר להו בלבו שלא יעשה איסור שביתת כלים:

לא חרבה כו'. ואם תאמר דביומא (דף ט:) אמר מפני שנאת חנם וי"ל דהא והא גרמא:

איזוהי אבידה. שיבין שאין הבעלים יודעין שהיא שם:

קורדום

עין משפט נר מצוה

קמד א ב מיי' פי"א מהל' גזילה ואבידה הל' יג יד סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף ב:

קמה ג מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף א:

קמו ד מיי' פי"ג מהל' רוצח הל' ד סמג עשין פא טוש"ע ח"מ סי' רעב סעיף ג:

קמז ה מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכה טו טוש"ע ח"מ סי' רעג סעיף ה:

קמח ו מיי' פי"א מהל' אבידה הלכה יז ופי"ג מהל' רוצח הל' ד סמג עשין עד פא טוש"ע ח"מ סי' רסג סעיף ג וסי' רעב סעיף ג:

קמט ז מיי' פי"ד מהל' אבלות הלכה ד סמג עשין ב טוש"ע י"ד סי' שלה סעיף ב:

קנ ח מיי' פט"ו מהל' אבידה הל' ב סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף א:

קנא ט מיי' שם פי"א הל' יד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסז סעיף ב:

קנב י כ ל מיי' שם פי"ב הל' ד סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסה:

קנג מ מיי' שם פט"ו הלכה ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רסא סעיף א:

◆

רבינו חננאל

והיא בבית הקברות לא צריכא, מאי טעמא דהא כהן מוזהר בטומאה עשה ולא תעשה, עשה שנאמר וקדשתו קדשים יהיו לאלהיהם, לא תעשה שנאמר לנפש לא יטמא בעמיו, והשבת אבידה עשה היא שנאמר השב תשיבם לאחי', ולא אתי עשה ודחי את לא תעשה ועשה, ותוב לא דחינן איסורא מקמי ממונא. **שלו מרובה משל חבירו** שנאמר אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם. **אמר רבא** כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר כל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען. **אביי שקל קלא** פתק בהני עיזי דהוו קיימי, אמר ליה רבא איחייבת בהו קום אהדרינהו, וכן אמר רב הכישה נתחייב בה. **דרכו להנהיג בחמור** או למשוך בגמל בשדה ואין דרכו בעיר, ועלתה בתיקו: **מתני' איזהו אבידה מצא חמור וכו'.** אוקמה רב יהודה למתני' הכי קאמר איזהו היא כלל אבידה שחייב להחזירה, מצא חמור וכליו הפוכין פרה ורצה בין הכרמים הרי זו אבידה וחייב להחזיר. **תניא נמי הכי.** דרך בלשון יון נקראת

◆

ליקוטי רש"י

לא יהיה בך אביון. הזהר מן עניות [לקמן לג.]. הזהר בעצמך שלא תבא לידי עניות [סנהדרין סד:]. **הכישה.** במקל [רשב"ם ב"ב פח.]. **דרי.** נושא [עי' ע"ז נט:]. **בית חייהם.** תלמוד תורה [ב"ק ק.]. **לבן גילו.** בחור כמותו או זקן לזקן [נדרים לט:]. שנולד בפרק אחד ובמזל אחד [יבמות קכ.]. **דייני דמגיזתא.** בני כפר שאין יודעין לדון במשפט לשון אחר דמגוזתא אנסין בחזקה כמו אתו גיזאי וקא מחו ליה קריסים העומדים לרדות בחזקה [ב"ק קיד.].

מסורת הש"ס עם הוספות

א) בבא בתרא פח., ב) פאה פרק ו [משנה א עדיות פרק ד משנה ג], ג) [לעיל כד: וש"נ], ד) בבא קמא נט:, ה) [נדרים לט: ע"ש], ו) [לקמן פח.], ז) [עיין תוס' לקמן לא: ד"ה אם], ח) [עי' תוס' לעיל כא. ד"ה וכמה], ט) שמות כג ה, י) דברים כב ד, כ) מעשרות פ"א מ"א, ל) לא., מ) וע"ע תוס' יבמות ה. ד"ה ואכתי, נ) במדבר ו ז, ס) ברכות יט:, ע) עי' ר"ן ריש פסחים גבי ביטול ובדיקה.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' במשנה שכרו כפועל. נ"ב ע"ל בדף ס"ח: (ב) רש"י ד"ה זה בית וכו' ותורות. נ"ב ובב"ק דף ק' פרש"י להוא ת"ת וצ"ע:

◆

הגהות הגר"א

[א] [ב] גמ' אשר. רשום קו עליו למחקו:

◆

גליון הש"ם

רש"י ד"ה דיני. בערוך ערך מגיסתא הגירסא כאן דייני דמגיסתא ופי' דדנין בנסות:

◆

תורה אור השלם

א) וְהִזְהַרְתָּה אֶתְהֶם אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַתּוֹרֹת וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן: [שמות יח, כ]

ב) לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ: [דברים כב, א]

◆

לעזי רש"י

מרט"א. פירוש גושה של קרקע (רש"י תענית דף ד ע"א ד"ה אפי'), פיסת רגבים (רש"י ע"ז דף יח ע"ב ד"ה שקל קלא).

◆

הגהות וציונים

א] בראשונים ובכמה כת"י **נתחייב**: ב] ברי"ף, בילקוט כת"י ובקצת כת"י זכה בהו **אמר ליה דלי לי יהיב ליה**: ג] כת"י עד **שיפקיר** (או **שיופקר**) **אף לעשירים** כשמיטה (וכ"ה במשנה בפאה ובעדיות) רבי ישמעאל וכו' ("אלא" ליתא, וכתב דק"ס דהוא מיותר): ד] [תיבת "אשר" מיותר] (גליון): ה] צ"ל **ארבע וחמש** (יעב"ץ): ו] כת"י (כאן ולהלן כ"פ) **או פרה**: ז] פי' או בחשכתא, מהרש"ל (גליון): ח] עד תלתא, כצ"ל (דבש תמר, וכ"ה באו"ז). ועי' שמ"ק בשם גליון תוס': ט] או"ז וכת"י **מצאה**: י] רש"י שברי"ף, נמו"י וקצת כת"י **עמד** לפוש. רש"י שבעין יעקב וקצת כת"י **כעומד** לפוש: כ] ובהגוזל דף ק ע"א פירש"י תלמוד תורה, ע"ש כ"י (גליון): ל] כת"י **דחוקים**: מ] ס"א **שזה אומר** כו', מהרש"ל (גליון): נ] כת"י **להכניסה**:

ס] צ"ל דעשה דמצורע **דוחה עשה** דשילוח הקן אי לאו כו', ועיין מהרש"א (גליון): ע] צ"ל י"ל (באה"מ, וכ"ה בכת"י **אלא י"ל**): פ] בדפו"ר הגירסא ביה לא יקיחו אע"ג (ולפנינו הוא ע"פ מהרש"ל בדפו"ר) ועיין רש"ש: